

ÄLVRÄDDARNAS SAMORGANISATION 2003

ÄLVRÄDDAREN

STRÖMMANDE VATTEN - LEVANDE LANDSKAP

Tema: Laxfiskevård

ALLA ÄLVRÄDDARE INBJUDS

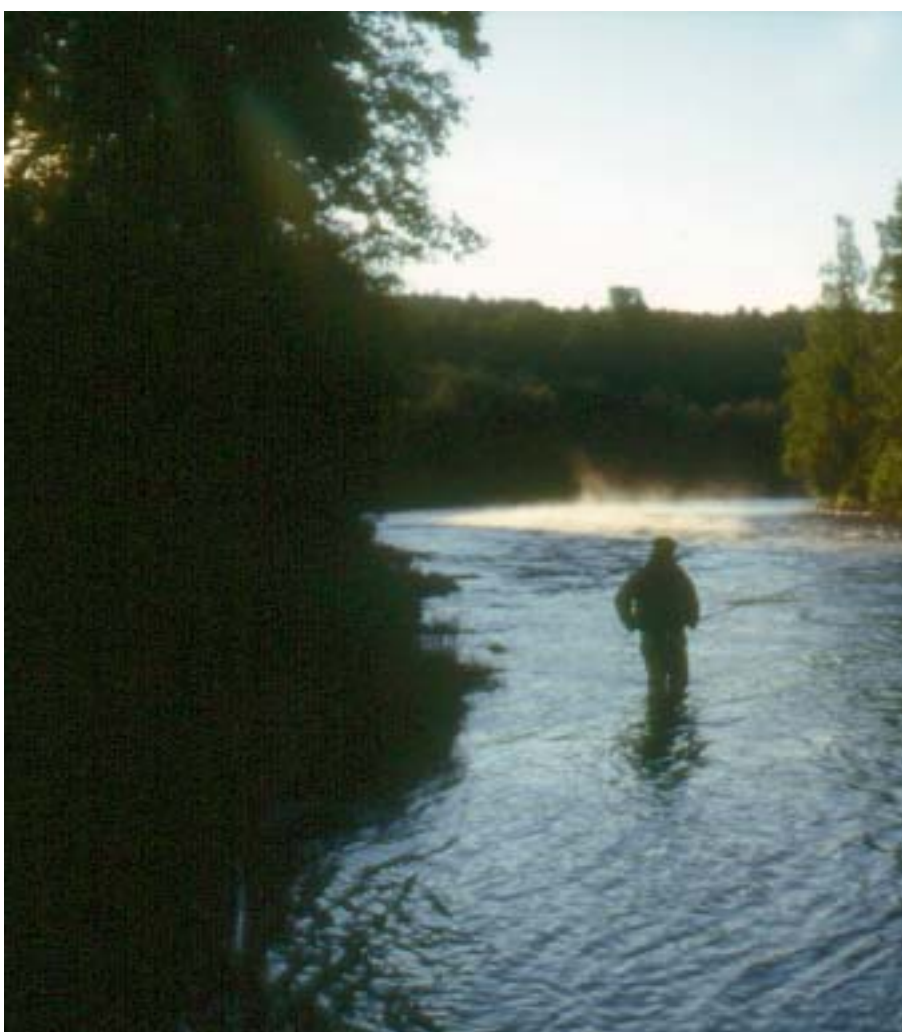
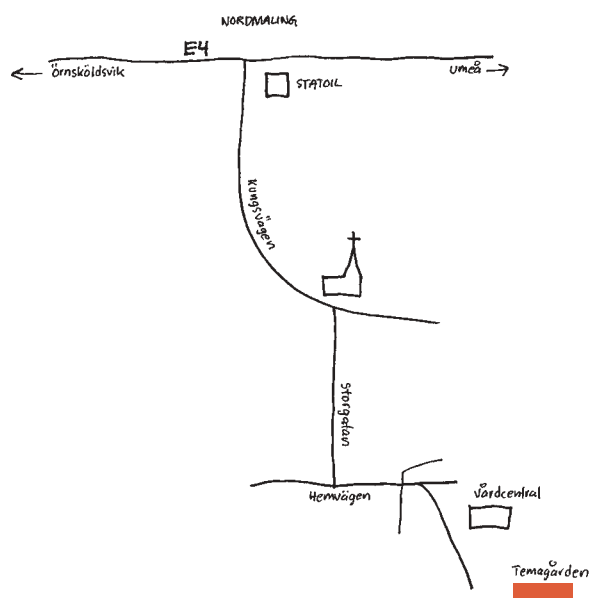
ÅRSM

2-3 AUGUSTI 2003 I NORDMALING MED SINA TRE VA

Vår värd blir Lennart Olofsson och han hälsar oss välkomna med några ord om bygden:

Årets årsmötesort blir Nordmaling i södra Västerbotten. Där finns de nämnda tre outbyggda vattendragen som många av oss har passerat på vår färd efter E4-an. Nu ges tillfälle att få bekanta sig med dem. Vid Lögdeälven var striden hård i början av 80-talet, men skogsbolaget drog tillbaka sin ansökan, och i dag strömmar vattnet fritt på sin tjugomilafärd ner till havet. Lögdeälven och Öreälven har båda varit med i projekt västerbottenslax. Åtskilliga miljoner har lagts ner på fiskevård. Det har varit bl.a. flottledsrestaureringar, fiskodling, laxtrappor samt marknadsföring. Resultatet ses i dag genom en ökad ström av fiskare som upptäcker lax- och öringfisket i dessa vattendrag.

Men det är inte bara fiskarna som trivs här. Som paddlingsvatten erbjuder dessa vattendrag allt. Från lugnflytande meandrande sträckor för barnfamiljer till forssträckor med varierande svårighetsgrad. Området har en spännande historia eftersom Olofsfors bruk vid Leduån genom sin verksamhet har lämnat spår efter sig. Det är kolartorp, rester av smedjor och sågverk. Själva bruket är välbevarat och där kommer en guidning att göras.

Program:

Lördag

10.00 Styrelsemöte
13.00 Lunch
14.00 Årsmöte
16.00 Kaffe med smörgås
17.00 Guidning vid Olofsfors bruk
19.00 Middag

Söndag

8.00 Frukost
9.00 Utflykt.

TILL SAMORGANISATIONENS

ÖTE

TENDRAG LÖGDEÄLVEN, LEDUÅN OCH ÖREÄLVEN

Lögdeälven. Foto: Per Brännström

Vi börjar vid Lögdeälven som vi följer tre mil upp efter ådalen. Vi stannar för kaffe och lunch uppe i Norrfors. Efter ett besök vid laxtunneln i Fällfors passeras Leduån på vägen mot Tallbergsbroarna vid Öreälven. Vid deras bromuseum stannar vi för eftermiddagskaffe. Tillbaka i Nordmaling vid 14-tiden.

Årsmötesplats blir Temagården Hotell ISAQ,

tel 0930-10031 (se karta). Där kommer vi också att bo och äta. Söndagen kommer vi att göra utflykt till de tre vattendragen och då äter vi lunch i Norrfors vid Lögdeälven. Början av augusti är bra tid för havsöringfiske - hör med Lennart när du anmäler dig!

Turistbyrån har telefon 0930-14052

Tåg och busstider

Tåg från Stockholm	20.30	ankomst Umeå	06.51
Buss från Umeå	08.10	ank Nordmaling	08.50
Buss från Luleå	07.55	ank Nordmaling	12.50
Buss fr Nordmaling	15.15	ank Luleå	20.15
(passerar Umeå för dem som ska ta tåget till Stockholm)			
Tåg från Umeå	21.10	ank Stockholm	07.32
Buss fr Nordmaling	15.15	ank Stockholm	21.35
(kallas E4-tåget då det blir tåg från Sundsvall)			

Priser logi och mat

Övernattning i enkelrum inkl. frukost	440:- / person
Övernattning i dubbelrum inkl. frukost	310:- / person
Konferensskaffe med smörgås	35:-
Lunch	85:-
Middag	130:-

Anmälan

Anmälan, ju tidigare desto bättre, till Lennart Olofsson 0930-30459 (hem) eller 0730-676865 (arb) t.o.m. 1:a veckan i juli; Olov Jonsson 0923-79370 eller 070-326 44 89; Lars Lövgren 0933-61378.

Meddela om och hur du vill övernatta, vilka måltider du vill ha, om du skall vara med på söndagens utflykt, och om du behöver transport från och till busshållplatsen. Vi försöker klara utflykten med minibuss och egna bilar, så låt oss veta om du ställer upp med bil och har extraplats i den.

VÄLKOMMEN!

LEDARE

TEXT OLOV JONSSON

 Dunderforsen i Vindelälven.
 Foto: Gösta Laestander
 Bild längst till höger: Ljusnan

ELCERTIFIKATLAGEN, STRÖMVATTENSKYDD OCH HÄSTHANDLARKNEP

Ledaren i Älvräddaren 2002 behandlade vad som då var ett förslag till lag om elcertifikat. Certifikat skall ersätta det statliga direktstöd till "förnybar energi" som fanns tidigare. Lagen togs av riksdagen den 9 april och kan vara värd ytterligare en betraktelse.

Lagen innebär i korthet att den som producerar godkänd förnybar el tilldelas certifikat av staten, ett certifikat för varje producerad megawattimme (1 000 kilowattimmar). Producenten säljer sedan certifikat till elleverantören, som skall se till att vi elkonsumenterna köper den andel certifikat som lagen ålägger oss. Denna s.k. kvotplikt kommer att höjas årsvis t.o.m. 2010. Från början, 1 maj 2003, kommer det nog att kosta oss ca 1-2 öre / kWh. Om vår elleverantör inte kan skaffa tillräckligt många certifikat måste vi genom denne betala en sanktionsavgift till staten. Denna blir något högre än certifikatkostnaden. Krångligt och dyrt? Visst, kostnaden kommer på vår elräkning. Det enda vi behöver göra är att betala - i värsta fall även för att få närmaste försörjning, eftersom ny vattenkraft certifieras.

Det skall också sägas att många remissinstanser har varit avvisande eller tveksamma till systemet i sin helhet, men den diskussionen tar jag inte upp här.

Ny vattenkraft certifierad

Trots massiva protester från hela miljörörelsen finns som sagt stödet till även ny vattenkraft med i elcertifikatlagen. Detta när det logiska sista steget i en lång utveckling är beslut om ett definitivt stopp för vidare vattenkraftexploatering. Tyvärr finns det få ledamöter kvar i riksdagen med egna erfarenheter av alla de utbyggnadsstrider och miljökonsekvensutredningar som ledde till riksdagens lagskydd av strömvatten. De enda verkligt insatta statliga verken, Naturvårdsverket och Fiskeriverket, med stor erfarenhet från hela vattenkraftepoken och otaliga vattenmål, avvisade bestämt certifiering av ny vattenkraft. Det gjorde även många

andra remissinstanser. Vi kan bara konstatera att de få förhandlande politikerna i stället valde att tro på kraftsidans tal om att det nog någonstans skulle finnas mer tillätlig ny vattenkraft att pressa ut. Samtidigt försäkrar alla politiker vi talat med att älvskyddet skall vara intakt.

Bedrägligt språkbruk

Utbyggarintresset, som har haft stort inflytande under hela processen från utredning till beslut, har andra ambitioner. Kraftindustrin mal på med lobbyverksamhet och vattenkraftpropaganda. Den har ju aldrig hämmats av vare sig skrupler eller penningbrist. Det senaste tricket är lanseringen av "miljöanpassad utbyggnad" som en avgörande ny exploateringsmetod för att komma åt de sista älvarna. Det enda nya är språkbruket - betongspgeldammar har funnits länge. Det handlar ju om att så illusoriskt som möjligt försöka dölja det faktum att forsen och det naturliga och rika strömekosystemet oundvikligen är förstört, med verkningar långt utanför själva ingreppet. Det förföriska språket är alltså inget annat än skamlöst struntprat utan verklig tacksning. Jag tror att kraftindustrin gör ett stort misstag när de tar till sådana gamla hästhandlarknep. Alltför många svenskar har egen erfarenhet av vattenkraftens verkliga villkor, och de gillar knappast att bli betraktade som dumma och lättlurade.

Anpassning

I kraftindustrins tidning Svensk Energi nr 5/03 finns ett inlägg med bild av en betongspgeldamm och rubriken: "Klimatfrågan är mycket viktig och global, stort

hopp sätts till vattenkraften”. Teknisk chefen Edvard Sandberg : ”På sikt är det Svensk Energis förhoppning att miljöanpassad vattenkraft ska kunna byggas ut.” - Skrivet av en företrädare för bolag som byggt ut flertalet älvar i landet. I dem finns hur mycket ”miljöanpassning” (läs anständig uppsnygning) som helst att göra. Men vem tror att miljöengagemanget är ”anpassat” till frivilliga åtgärder där ingen ytterligare älvexploatering, dvs miljöutarmning, står att vinna för bolaget?

Vad ser alltså en teknisk chef från kraftindustrin som skådar in i framtiden? Miljöacceptabla kraftkällor med potential? Förgasning av biobränslen? Bränsleceller? Vätesamhället? . . . Nej, han ser ett kraftslag som nästan alla andra vet är slutbyggt i Sverige - en naturresurs så värdefull men ändå så hårt åtgången att resterna lagskyddats . . .

Strömvattenskyddet allt starkare

Att ge bidrag till även ny vattenkraft genom certifiering är visserligen ett obegripligt politiskt misstag, sakligt oförsvarligt. Men just därför skall betydelsen inte överdramatiseras:

Alla våra politikerkontakter talar för att lagpunkten finns med enbart för att täcka in eventuellt tillåtliga nya kraftverk. Några sådana finns knappast. Lagen avser inte att markera ett sämre strömvattenskydd.

Detta har i stället under lång tid blivit starkare och starkare : Det är i praktiken stopp för nya vattenkraftverk; Kunskaper, miljömedvetenhet och opinionstryck för bevarande ökar ständigt; Riksdagen har fattat en

lång rad beslut om strömvattenskydd, stiftat lagar och gjort starka uttalanden för långsiktigt skydd. Alla riksdagspartier försäkrar att de står fast vid detta; Länsstyrelser och fiskevårdsföreningar köper kraftverk för att riva dem och i görligaste mån återställa miljö, fiskvandring, reproduktion och fiske; Länsstyrelser har köpt värdefulla strömsträckor, som hotats av felaktiga vattendomar, och räddat dem för framtiden genom reservatsbildning; De djupt komprometterade vattendomstolarna är ersatta med miljödomstolar med biologisk och ekologisk kompetens; Tiotals miljoner kronor satsas nu på flottledsrestaurering i de outbyggda vattendragen och fiskeintresset ökar, inte minst från utlandet; Allt fler startar turistföretag vid våra levande strömvatten;

Potentialen för verksamheter som nyttjar älven utan att förstöra den, som genererar jobb och inkomster till hela regionen, är långt större än vi kan föreställa oss. Det visar internationella utblickar.

Det är den positiva bilden som härskar och förstärks. Vi måste göra klart för politikerna att vi inte accepterar något annat! Se certifikatlagen som en varning för vad som kan hända om vi lämnar fältet fritt för kraftindustrins lobbyverksamhet. Vi måste hjälpas åt att informera de många nya riksdagsmännen om alla älvstriderna, om älvarnas omistliga värden och vattenkraftens verkliga skadeverkningar men främst om allt det positiva som händer vid de fria älvarna. Bjud dem till älven och låt dem lära känna den och vad den erbjuder - en vaccination som borde ge livslång immunitet mot kraftindustrins utbyggpropaganda.

Jan Marklund fiskar i Sevogle, som är ett tillflöde i Miramichis vattensystem i New Brunswick i östra Kanada. I bakgrunden syns Jans fiskekamrat Björn Wikström.

TEXT & BILD JAN MARKLUND

SVENSK LAXFISKEVÅRD I INTERNATIONELL JÄMFÖRELSE

I detta temanummer om lax belyser *Jan Marklund* hur svensk laxfiskevård ter sig vid en internationell jämförelse. Det hela kommer att handla om laxfiskevård i såväl det tidigare Sovjetunionen som Ryssland och Kanada – framför allt det senare landet, av vilket Sverige har mycket att lära. Bakgrunden till Jans medverkan är bland annat att han gjort en studieresa till Kanada. Han är för övrigt sedan länge anställd vid Byskeälvens fiskevårdsområde, Västerbottensdelen.

TEXT & BILD JAN MARKLUND

SVERIGE LIGGER LÅNGT EFTER

Svensk laxpolitik är inte mycket att yvas över. Den fungerar mest som ett särintresse för det så kallade yrkesfisket. Fiskeriverket, under kraftig influens av Jordbruksdepartementet, har egentligen bara en ambition: att låta brukare av drivnät, drivlinor vid utsjöfiske och fasta redskap efter kusten ta så stor lott som möjligt av våra laxstammar. Något som i högsta grad drabbar de vilda laxstammarna i de ännu outbyggda älvarna.

Rovfiske har på de flesta ställen i världen sedan långt tillbaka reducerat laxstammarna till ett minimum. Detta har gjort att vi har mycket dåliga referensramar rörande potentialen hos vår lax – den som svensken Linné gav namnet *Salmo salar*. Frågan är om inte laxälvarna i östra Kanada – där också vår lax finns – bäst visar hur gott om lax det egentligen skulle kunna finnas, för dessa älvar är i många stycken mycket lika våra älvar. Det gäller framför allt skogsälvarna. Med anledning av de stora likheterna mellan svenska och kanadensiska skogsälvar gjorde jag 2001 en resa till Kanada, för att studera älvar och laxfiske och jämföra den kanadensiska laxpolitiken med den svenska. Resan gick till provinsen New Brunswick och ett vattensystem som heter Miramichi. Det finns sedan länge många uppgifter om laxfisket i Miramichi, varför detta vattensystem är intressant att studera.

110 000 laxar på spö

Enligt de källor jag haft fångades under 1930-talet 300 000 laxar varje år i kommersiellt fiske i Miramichibukten. Sportfiskerekordet är hittills – så vitt känt är – 110 000 spöfångade laxar. Det skedde 1964. Till detta i svenska öron osannolika tal skall läggas uppskattningsvis 10 000 ej inrapporterade laxar. 1967 togs 60 000 laxar på spö av 16 000 fiskare som löst fiskelicenser. Även detta är för svenskt vidkommande en osannolik spöfångst. Men redan under 1960-talet tornade mörka moln upp sig. Rovfisket med drivnät och drivlinor efter uppväxande lax hade kommit igång på allvar i Nordat-

lanten. Detta fiske gick mycket hårt åt de kanadensiska laxstammarna, men är nu helt avvecklat och förbjudet. Inte ens de omtalade laxälvarna på Kolahalvön har i dessa tider kunnat mäta sig med vattendrag som till exempel Miramichi i fråga om laxrikedom. Det hänger samman med att även kolaälvarna sedan lång tid varit utsatta för överfiske – åtminstone ända sedan 1600-talet. Med hjälp av fasta fiskeanordningar – så kallade "RUZ" – fiskade man i Kolahalvöns älvar genom att bland annat stänga av dem helt och hållet.

En kollektiv kanotfärd i form av en "vänskapstävling" med start strax nedströms Cains utlopp i Main Southwest Miramichi. Vattendraget närmast i bilden, strax bakom bilarna, är Cains.

"Ice pool" i Little Southwest Miramichi.

50 procents fångst genom RUZ

Det fiskades alltså ganska så ohejdat med RUZ och andra fiskesätt i Kolahalvöns laxälvar under 1900-talets första hälft. Men sedan förändrades fisket i till exempel älven Ponoï. Grundregeln var att – till exempel varannan dag – låta fiskeanordningarna stå öppna. På så sätt togs hälften av den uppvandrande laxen tillvara och resten fick vandra vidare för lek. Detta skedde sedan 1964 i Ponoï, som under senare år låtit tala om sig för sin laxrikedom. Man strävade alltså under det dåvarande Sovjetunionen efter att inte fiska upp mer än 50 procent av den uppvandrande laxen. Inget laxfiske skedde i havet. Men även 50 procent var egentligen ett för stort uttag. Nu är det så att av den vilda laxen som klarar sig undan utsjöfisket i södra Östersjön, så fångas så mycket som 70 procent under lekvandring efter kusten (muntligt *L-O Eriksson* SLU). Att notera är då att denna höga fångst sker på redan kraftigt nedfiskade laxstammar. Sovjetunionen hade alltså en bättre laxfiskepolitik än Sverige. Fisket med RUZ tog 50 procent av den uppvandrande laxen i Ponoï och pågick fram till och med 1993. Från och med 1994 till 1999 har 25 000 - 30 000 laxar vaje år vandrat upp i Ponoï. **Källa:** ICES CM 2001/0:23 (*S V Prusov, F G Whoriskey, S J Crabbe*).

Svensk laxfiskepolitik är alltså långt ifrån något att yvas över. På det hela taget – undantaget vissa älvar som drabbats av tjuvfiske – ökar nu laxen på Kolahalvön. Att laxen fortfarande ökar på Kolahalvön framkom vid en laxkonferens i Pajala 26-28 juni 2002, där *Alexander Zubchenko* höll ett föredrag om laxfisket.

Miramichi och Byskeälven

Som tidigare framkommit ligger Miramichi i provinsen New Brunswick. Älven grenar upp sig från ett höjdområde i väster och rinner sedan genom ett lågland i öster, samt har sitt utlopp i Miramichi Bay i Gulf of St. Lawrence och Nordatlanten. Miramichi har ett mycket vitt förgrenat vattensystem med ett stort nederbördsområde på 14 000 km². Till detta har älven en vattenföring som varierar starkt under året. Under snösmältningen i april är vattenföringen 1 100 m³/sek, men minskar radikalt redan i maj och är under sensommaren nere i 50 m³/sek. Regnperioder ger tillfälliga öknings i vattenföringen. Flödesbilden liknar alltså Byskeälvens och andra svenska skogsälvars. Miramichis vattensystem består av två stora huvudgrenar, vilka i sin tur har många tillstötande grenar och biflöden. De bägge huvudgrenarna är Southwest Miramichi och Northwest Miramichi, vilka förenar sig i det långsträckta estuariet längst ned i vattensystemet. Estuariet är den del av en flodmynning där havets inflytande märks genom vattenståndsvariationer (tidvatten) och inblandning av saltvatten.

Grenen Northwest Miramichi har ett nederbördsområde på 3 900 km² och Southwest Miramichi, den större grenen, ett nederbördsområde på 7 770 km² (*G. Chaput, D. Moore, J. Hayward, J. Shaesgreen, and D. Dubee* 1998). Bland svenska älvar går Byskeälvens nederbördsområde, som är 3 640 km² (*Svenskt Sportfiskelexikon* 1955), närmast att jämföra med Northwest Miramichis. Northwest Miramichi och Byskeälven är alltså mycket lika i tillflödesmönster och

Ett avsnitt av Little Southwest Miramichi uppströms Upper Oxbow.

storlek. Däremot väldigt olika i fråga om laxtillgång/ arbetstillfällen till regionen. Att det är så kan ha olika orsaker. Men den mest uppenbara är att svensk laxfiskepolitik är så påfallande mycket svagare än kanadensisk. För svenskt vidkommande finns det mycket att vinna på en snabb och radikal förändring.

Allt kommersiellt laxfiske utfasat

Praktiskt taget allt drivnätsfiske och fiske med drivlinor på uppväxande lax i Nordatlanten är nu alltså förbjudet sedan många år. Dessutom har den kanadensiska staten i omgångar genom olika moratorier löst in kommersiella laxfiskelicenser i kustområdena, främst under 1990-talet. Sedan år 2000 är allt kommersiellt fiske efter atlantisk lax utfasat i kustavsnitten – alltså helt borta. Istället satsar man nu helt på sportfisket efter atlantisk lax. Kanada ligger långt före de tafatta svenska försöken att restaurera stammarna av vild lax. Sportfisket i Kanada omsätter stora summor. I provinsen New Brunswick – där Miramichi ligger – omsatte sportfisket enligt officiell statistik under år 2000 nästan 360 miljoner svenska kronor. En mycket stor del av detta går att härleda till Miramichi. För hela Kanada omsätter sportfisket en summa på närmare 33 miljarder svenska kronor.

757 laxar jämfört med 14 322

Grunddraget i den kanadensiska laxfiskevården, när det gäller laxreproduktionen, är att det måste vandra upp ett visst antal laxar i respektive vattendrag för att säkra beståndet genetiskt och produktionsmässigt. Enligt gamla kanadensiska beräkningar så behövs det *minst* 2,4 romkorn/m² för att laxreproduktionen ska kunna restaureras i ett vattendrag. Detta gäller också Miramichi. Det

behövs fler laxar om de är av mindre storlek än av större. Det beror på att de förra producerar mindre antal romkorn än de senare. Eftersom det handlar om att restaurera en laxstam, så är kravet på antal uppvandrande fiskar en minimisiffra. Man brukar räkna med att lax producerar 1 000 romkorn per kilo fisk. Kanadensarna skiljer i statistiken mellan stora och små laxar. Deras beräkningsgrunder ger ett krav på uppvandring i Northwest Miramichi på minst 7 316 stora laxar och 7006 små. Totalt handlar det alltså om 14 322 laxar. Gränsen mellan stora och små laxar är enligt kanadensisk måttstock satt till 63 centimeter.

De svenska beräkningsgrunderna vad gäller återvändande lekfiskar skiljer sig radikalt från de kanadensiska. Svenska myndigheter lutar sig härvid helt okritiskt mot vad Fiskerikommissionen för Östersjön arbetat fram i något som kallas "Salmon Action Plan". Denna plan, lämnar mycket övrigt att önska. Som tidigare framgått så har Byskeälven ungefär lika stort nederbördsområde som Northwest Miramichi. Kravet på uppvandrande lax i Byskeälvens vattensystem är enligt Salmon Action Plan i ett initialt skede, bara 757 laxar (500 fleråriga honor= större fiskar). I Northwest Miramichi är ju kravet på uppvandrande lekfisk minst 7 316 stora och 7 006 mindre laxar. Enligt Salmon Action Plan ska en 50-procentig reproduktion nås år 2010. Med det menas inte 50 procent återvändande lekfiskar av en tänkt optimal produktion, utan om produktion av smolt. Utan att den vilda laxen utrotas, är konsekvensen av den förda laxpolitiken, att de flesta laxarna ska fiskas upp i havet och efter kusten. Detta trots att långt fler laxar av genetiska skäl behöver gå till lek och trots att kommersiellt fångad lax vid havsfiske med drivnät, drivlinor och fasta redskap efter kusten, bara är värd en bråkdel av lax fångad på spö i älvarna.

TEXT & BILD JAN MARKLUND

TIDIG OCH SEN LAX I MARGAREE RIVER OCH BYSKEÄLVEN

Överfiske av lax kan få konsekvenser på många sätt. Ett är till exempel hur företrädesvis storvuxen lax drabbas av detta. Den stora laxen i ett laxbestånd brukar vara den som vandrar upp tidigast på säsongen, medan den mindre vanligen anländer senare. Man brukar i detta avseende tala om tidig och sen lax, något som är genetiskt betingat. Men inte bara den tidiga laxen, utan även större delen av en laxstam kan fiskas bort under den tid då den i huvudsak lekvandrar. Framför allt då efter kusten.

Som framgått har också de kanadensiska laxstammarna varit utsatta för rovfiske. Framför allt genom utsjöfisket. Men redan innan det kommit igång hade många älvar drabbats av nätfiske efter kusten. Ett klassiskt exempel på överfiske är Margaree River på Nova Scotia, där den tidigt upp- och vandrande stora laxen fiskats bort långt innan det började talas om rovfiske i allmänhet i Sverige. Även i Miramichis vattensystem har flera tidiga laxstammar fiskats bort. I sin bok "The Atlantic Salmon" ordar Lee Wulff om de tidiga laxarna i Margaree (utgåva 1983, sidan 87 – fritt översatt): "Under den sena våren eller tidiga sommaren sker vanligen den största laxuppvandringen i en älv. En del älvar har emellertid fått denna tidiga laxuppgång fullständigt förstörd genom nätfiske i havet. Det har förmodligen gynnat lax med uppgång under hösten när näten i havet är upptagna. De män som jag fiskat tillsammans med i Margaree mindes älvens tidiga stora uppgång av lax under våren. Nu vandrar i stället merparten laxar upp så sent som i september." Om de tidiga laxarna och laxuppgången i allmänhet skriver en annan författare:

"Margaree River är kanske Nova Scotias mest berömda laxälv, ---, förtjänar säkerligen en speciell plats i sportfiskevärlden, eftersom den sedan länge varit ett mecca för besök av såväl amerikaner som kanadensare. Ett faktum är att sportfiskare har återvänt år efter år, mer regelbundet och pålitligt än laxen, som lidit av kraftig tillbakagång, beroende på överfiskning under mitten av 1920-talet." ("The Atlantic Salmon & The Fly Fisherman", Gary Andersson 1985, sid 115 – fritt översatt).

Förändrad laxuppgång även i Byskeälven

Hur laxuppvandring i älvar kan påverkas av fiske är mycket intressant. I Byskeälven verkar det som om den stora delen

De summor som satsas på laxforskning i Kanada är mycket stora. Bara för Miramichis vattensystem handlar det om större belopp än vad som tillkommer hela Sverige beträffande kunskap om lax. Det gäller inte bara satsningar i större vattendrag, utan även mycket små sådana. Catamaran Brook är ett sådant mycket litet vattendrag. Här handlar det om en 15-årig försöksperiod rörande hur kalavverkningar påverkar vattendrag. På bron över Katamaran Brook finns på en stor skylt i skrift redogjort för denna undersökning. Till vänster i bilden fiskeguide Brett Silliker och Björn Wikström, som tillsammans med författaren besökte Kanada.

av uppvandrande fisk – som det var längre tillbaka – är mer eller mindre bortfiskad. En ny, tidigare uppvandring, har med hjälp av "isskydd" och försommarförbud, tagit vid eller ökat. Det är också värt att mer exakt notera under vilken tid olika laxstammar vandrar upp i älvar. Om man till exempel jämför Byske och Skellefte älv är det stor skillnad när dessa älvar har sin laxuppgång – och har så varit även längre tillbaka. Skellefteälven är en

fjällälvs och Byskeälven en skogsälv. den förra älven har sitt utlopp i Bottenviken bara tre mil söder om den senare. Det är alltså ingen längre sträcka mellan dessa älvar. Lax har med all sannolikhet alltid vandrat upp senare i Skellefteälven än i Byskeälven. Den förra älven, som nu är totalt utbyggd av vattenkraft, har genom att det är en fjällälv, ett nederbördsområde som är tre gånger så stort som Byskeälvens.

Laxuppgången i Skellefteälven består nu helt och hållet av odlad fisk. Längre tillbaka, medan älven fortfarande hade ett laxbestånd av vild fisk, så fanns de första laxarna runt midsommar i älven. Det vet man genom notdragning. Allt medan laxuppgången i Byskeälven då kulminerade. Under de senaste två årtiondena verkar dock laxuppgången ha förskjutits i tid, så att den under många år tycks ha kulminerat runt den 10 juni i Byskeälven. Laxarna har också blivit tidigare i Lögdeälven, medan laxuppgången i Skellefteälven numer verkar vara två-tre veckor senare än innan älven blev utbyggd. Att odlad lax lekvandrar senare än vild fisk är väl känt och vetenskapligt dokumenterat.

Som det var förr

Under 1950- och 1960-talet så brukade inte laxuppgången komma igång på allvar förrän runt den 6-10 juni i Byskeälven – för att, som tidigare nämnts, kulminera runt midsommar. Detta var väl känt i sportfiskekretsar, då ju den dåvarande Ytterstfordsdammen, drygt kilometern från havet, utgjorde ett hinder för laxen. Det fiskades då ganska så ihärdigt nedanför dammen. Därigenom var det lätt att notera när det fanns lax i älven. Det var också väl känt, att det även under 1950- och 1960-talet fanns lax redan i slutet på maj i älven.

På 1950-talet verkade det som den medelstora laxen kom först i Byskeälven (företrädesvis laxhonor). Runt midsommar kom den större fisken och i början på juli de riktigt stora laxarna, som företrädesvis bestod av han-laxar. Grilse, alltså mindre lax, verkade inte ha funnits i någon större utsträckning. De laxar som fångats i det fasta fisket i Fällfors, tre mil uppströms älvmynningen, har för övrigt storleksmässigt varit mindre än de som fångats på sportfiskeredskap längre tillbaka i tiden.

Isskydd och försommarförbud

Att laxuppgången verkar ha blivit tidigare kan sannolikt bero på att den del av laxvandringen som består av mycket tidig fisk inte bara har klarat sig undan fisket i södra Östersjön utan även de fasta redskapen längs kusten tack vare isskydd. Beroende på detta och genom senare års försommarförbud har dessa tidiga fiskar räddat sig upp i älven i större utsträckning än den senare vandrande laxen. Med isskydd menas att de fasta redskapen inte kunnat sättas ut alltför tidigt beroende på att de då lätt kan förstöras av drivande is. Därför har alltså företrädesvis de riktigt tidiga laxarna kunnat nå sin hemälv.

Naturligtvis är också försommarförbuden viktiga. Men tillsammans med de tidiga laxarna är också de något senare fiskarna viktiga i ett ekosystem mot bakgrund av att genetisk bredd och variation intimt hör ihop med vilda lax-

Katamaran Brook motsvarar efter svenska mått en mindre bäck. I denna vandrar det upp såväl amerikansk bäckröding som lax. Den senare fiskarten främst på hösten. All fisk som vandrar upp, liksom den som vandrar ned, fångas i avstängningsanordningen i övre delen av bilden. Det gäller såväl vuxen fisk som smolt. All denna fisk bokförs sedan noggrant. Själva fällan längst till höger i bilden.

stammar. Uttaget av östersjöfax är fortfarande alldeles för stort. En alltför stor del av lekvandrande vild lax fångas efter kusten i nära anslutning till älvars mynningsområden. Om till exempel försommarförbudet efter Norrlandskusten kortas till förmån för det kommersiella fisket, så påverkas naturligtvis de vilda laxstammarna mycket negativt av detta.

Terminalfiskeområdena

I anslutning till mynningsområdena av de älvar som är utbyggda och där lax kompensationsodlas finns så kallade terminalfiskeområden. Inom dessa områden råder inga försommarförbud, så där fiskas "hur som helst" (ingen förbudstid). Det är fel. På goda grunder borde även där naturligtvis försommarförbud råda. Många vilda laxar fiskas upp även i dessa områden, då de under sin lekvandring "stryker" längs kusten. Mycket viktigt att notera är att till exempel Skellefteälvens terminalfiskeområde inte ligger mer än tre mil söder Byskeälvens utlopp i havet. Eftersom odlad lax lekvandrar senare än vild lax finns det all anledning att försommarförbud även skall gälla utanför de älvar där lax odlas (terminalfiskeområdena). Den odlade laxen kan ju inte fiskas eftersom den inte finns tidigt efter kusten. Istället blir det då – under rådande förhållanden – vild lax som drabbas. Yrkesfiskets representanter har låtit förstå att de främst vill fiska odlad lax. Frågan är dock hur mycket allvar som ligger bakom detta?

De senaste åren – 1999 - 2001 – verkar uppgången av lax till Byskeälven fått ett abrupt slut den 19 juni, då sportfiske blev tillåtet. Så verkar det också ha varit i till exempel Lögdeälven. Det var samtidigt det datum efter vilket det blev tillåtet att fånga lax med fasta redskap längs kusten fram till och med 2001. Från och med 2002 blev det tillåtet att fiska lax efter kusten redan den 10 juni. Även detta syntes på laxuppvandringen under detta år, då laxuppgången verkade avta kort efter den 10 juni.

TEXT & BILD JAN MARKLUND

ELFISKEUNDERSÖKNINGAR OCH ÅTERVÄNDANDE LAXAR

Medan man i Kanada använder antal återvändande laxar som måttstock för att få en uppfattning om laxreproduktionen i älvarna, så baseras de svenska uppskattningarna på elfiskeundersökningar – alltså tätheter av laxungar. Att förutsäga hur många återvändande laxar det ska bli i ett vattendrag med hjälp av elfiskeundersökningar har dock visat sig vara ett trubbigt instrument. Inte minst visar resultat från Byskeälven detta.

För att skapa en bild av hur det är med laxtillgången i de svenska vildlaxvattendragen så genomförs årligen elfiskeundersökningar i dessa. Undersökningarna går till så att man med hjälp av elektrisk ström kontrollerar tätheten av fiskungar (lax- och öringungar) per 100 m² på förutbestämda lokaler. För att ge jämförelsematerial elfiskas samma lokaler sedan årligen om det inte råder för ogynnsamma vattenförhållanden (högt vatten). Fiskungarna bedövas med ett speciellt likströmsaggregat och kan sedan med en liten håv fångas in och räknas. Med hjälp av tätheter av laxungar så beräknas sedan hur stor smoltutvandringen ska bli. "Smolt" kallas en utvandringsfärdig laxunge, som anträder sin vandring ut i havet. Med hjälp av detta har sedan fisket efter kusten och i havet – alltså kommersiellt uttag av lax – baserats på teoretisk smoltutvandring.

Byskeälven ett bra exempel

Beträffande sambandet mellan smoltutvandring och återvändande lax är Byskeälven ett bra exempel. Detta vattendrag har sedan länge varit känt för sin lax. Det finns också en bra fiskeadministration genom Byskeälvens fiskevårdsområde, Västerbottensdelen och Byskeälvens övre fiskevårdsområde. Genom dessa två fiskevårdsområden täcks hela det 140 kilometer långa huvudvattendraget in, vilket bland annat medför en bra fiskestatistik. Vidare finns det vandringshinder i Fällforsen, som ligger älvsvägen 40 kilometer från älvens mynning i Byskefjärden. I Fällforsen finns det två laxtrappor där det går att räkna uppvandrande fisk. Därför går det med hjälp av allt detta att skaffa sig en bra bild av laxuppgången i Byskeälven.

Elfiskeundersökningarna i Byskeälven har under de senaste åren visat på tätheter som är 3-4 gånger högre än under 1980-talet, då tätheterna var katastrofalt låga.

Fångstanordningen vid Cassilis hissas upp. Det var för övrigt ett stort kvinnligt och ungt inslag i laxforskningens tjänst. Tjejen närmast kameran heter Betsy Norton.

Lax i fällan.

Lax i håven.

För att utröna laxuppgång och laxens vandringsmönster, samt smoltutvandring i Miramichis vattensystem, används bland annat dessa fångstanordningar som benämns "T-trap" (T-fällor). Nu gäller det fångst av uppvandrande vuxen lax. Genom att använda mindre maskstorlek fram till månadsskiftet maj-juni kan även utvandrande smolt fångas. Sedan byts näten varefter vuxen fisk fångas. Den här fällan, som benämndes Cassilis Trapnet, låg vid Cassilis i estuariet till Northwest Miramichi.

Men inte heller nu är tätheterna så höga att de motiverar ökade uttag i det kommersiella fisket. Vad hjälper något ökade tätheter av laxungar om de flesta laxarna fiskas bort – bland annat efter kusten – innan de till sist når Byskeälven.

Enligt ICES...

Enligt ICES (Internationella havsfiskerådet) beräkningar så skulle utvandringen av smolt från Byskeälven år 2000 ha varit så hög som 140 000. Den största i modern tid fram till just detta år. Men sportfisket i Byskeälven gav bara 218 laxar år 2002, när detta år istället borde ha gett den hittills största spöfångsten med ledning av elfiskeundersökningar och teoretiskt framräknad smoltutvandring.

Källa smoltutvandringen: ICES CM 2002/ACFM:13.

Åren 1999 - 2001 borde också ha gett goda spöfångster mot bakgrund av att det åren 1997, 1998 och 1999 enligt ICES beräkningar skulle ha vandrat ut 40 000, 33 000 och 49 000 smolt från Byskeälven. Men åren 1999, 2000 och 2001 gav bara 169, 303 och 316 spöfångade laxar i älven. Dessa år kan jämföras med smoltutvandringen 1994 som enligt ICES bedömdes ligga på 35 000 och som alltså gav en spöfångst för år 1996 på 922 laxar i Byskeälven (hela huvudvattendraget).

...som reviderar

ICES reviderar allt eftersom sina uppskattningar om smoltutvandringen. År 1998 uppskattades sålunda till exempel 1999 års utvandring av smolt till 93 000, medan den i efterhand 2002 bedömdes ligga på 49 000 smolt. I sanning stora skillnader.

Det är alltså efter teoretisk uppskattad smoltutvandring som i första hand yrkesfiskets uttag anpassas. Kan det skönjas den minsta lilla ökning av laxungar i vild-laxälvarna så ska yrkesfisket direkt ökas. Det var vad som skedde 2002.

I Jokkfallet i Kalixälven vandrade det under 2002 upp 8 930 laxar. Av dessa var 6 190 större än 60 centimeter. Resten (2 740 st), var mindre lax som brukar benämnas grilse. Fiskeriverket har satt 60 centimeter som gräns mellan stor och mindre lax. En påminnelse: I Kanada är denna gräns satt till 63 centimeter. Svenska myndigheter anser att laxuppvandringen i Jokkfall var god under 2002. Men jämfört med kanadensiska förhållande är den högst blygsam. Kalixälven är ju en mycket stor laxälv med kanadensiska mått mätt.

I Fällforsen i Byskeälven vandrade det under 2002 upp 1 316 laxar genom laxtrapporna. 2001 var antalet 2085 fiskar. Men ett laxantal på 1 000 - 2 000 laxar förslår inte mycket på en älvssträcka av 100 kilometer, den längd som huvudvattendraget har uppströms Fällforsen. Fogas dessutom till huvudvattendraget biflöden och utlöpare i hela vattensystemet blir det verkligen glest mellan de uppvandrande laxarna. Ambitionen borde ju vara att hela vattendraget ska besättas med lax.

TEXT JAN MARKLUND

ETT ÖVERKLAGANDES GÅNG: VAD REGERINGEN ANSER OM LAXTILLGÅNGEN

Trots att de beslutande myndigheterna förutsagt att det skulle bli så gott om lax under 2002, så överklagade Byskeälvens fiskevårdsområde, Västerbottensdelen, Fiskeriverkets ändring av föreskrifterna för fisket efter lax och öring (FIFS 1993:31). Fiskevårdsområdet ansåg att det inte fanns någon anledning att tro att laxuppgången med ens på det hela taget skulle bli så mycket bättre – något som den inte heller blev. Jordbruksminister *Ann-Christin Nykvist* anser dock att de vilda laxstammarna ”återhämtat sig ...”.

Vad fiskevårdsområdet överklagade var det kortade försommarförbudet och att det fortfarande under viss tid skulle vara tillåtet att fiska med fasta redskap inom fredningsområdena. Vidare pekade också fiskevårdsområdet på vådan av att det ”hur som helst” skulle gå att fiska inom de så kallade terminalfiskeområdena. Det gavs också exempel på krav om lägsta antal återvändande laxar till Miramichi, samt medsändes fotostatkopior från den amerikanska jakt- och fisketidskriften OUT-DOOR LIFE (majnumret 1966), om den rekordartade spöfångsten i denna älv 1964, då 110 000 laxar fångades på spö. Fiskeriverkets nya föreskrifter trädde i kraft inför säsongen 2002. Fiskevårdsområdets överklagande avslogs dock av regeringen genom skrivelse till fiskevårdsområdet 2002-12-12. Som grund för sitt avslag meddelar Jordbruksdepartementet till fiskevårdsområdet:

”Fiskeriverket har i yttrande den 23 april 2002 bl. a. anfört följande.

Vad avser den vilda östersjölaxen visar undersökningar att den har återhämtat sig i många svenska vattendrag. Det finns inga tecken på att denna positiva trend kommer att brytas. Detta kommer att resultera i ganska starka smoltårsklasser, som kommer att vandra ut ur vattendragen de närmaste åren. Dessutom finns redan i Östersjön de starka årsklasserna som vandrade ut åren 2000 och 2001. I och med att beståndet i flertalet vildlaxälvar tillvuxit har Fiskeriverket utökat fisketiderna på så sätt att det blir tillåtet att fiska fr. o. m. den 11 juni.

Skälen för regeringens beslut

Av Fiskeriverkets beslut om föreskrifter den 18 februari 2002 framgår att beståndssituationen i flertalet

vildlaxälvar har vuxit på så sätt att vissa lättnader är befogade och det finns inte tecken på att denna positiva trend kommer att brytas. Vidare framgår hur länsstyrelsernas ökade dispensmöjligheter ger en ökad regional och lokal förvaltning av bestånden vilket även har efterfrågats av skilda regionala organisationer och av länsstyrelserna.

Regeringen delar Fiskeriverkets bedömning i ärendet.

På regeringens vägnar

Ann-Christin Nykvist

Tico Söderlindh”

Så enkelt negligeras ett fiskevårdsområdes arbete och ambitioner. De ”starka årsklasserna” av smolt som vandrade ut 2001 och 2002 enligt Fiskeriverkets och regeringens bedömningar borde redan ha gett utslag vad gäller uppvandring av lax. Istället blev nu år 2002 ett mycket dåligt år. *En påminnelse:* inte mer än 218 laxar fångades under detta år på spö i Byskeälven. Beträffande en ”ökad och regional förvaltning” så innebär den alltså att länsstyrelserna gets ”ökade dispensmöjligheter”. Genom detta är det möjligt att meddela tillstånd att i ökad utsträckning fiska med fasta redskap inom fredningsområdena. Detta har också Länsstyrelsen gjort.

Det är bara att konstatera att de som makten haver besitter mycket grumliga föreställningar vad gäller de hårt drabbade vildlaxstammarna. Till detta framgår också att laxfisket från Regeringens och Fiskeriverkets sida bara ses ur yrkesfiskets synvinkel – inte på något sätt ur bevarande- eller sportfiskesynpunkt. De bortser oförklarligt nog från de mycket stora positiva effekter på turism och sysselsättning i älvregionerna som starka laxuppgångar i älvarna skulle få.

TEXT JAN MARKLUND

ÖKAD KUSTFÅNGST – MEN MINSKAD LAXTILLGÅNG I ÄLVARNA

Makthavarna hade förutsagt en god laxuppgång under 2002. Därför hade fisketiden efter kusten utökats genom att det så kallade försommarförbudet hade kortats med nio dagar. Jämfört med 2001 så ökade också kustfångsten kraftigt under 2002. I älvarna blev fångsten dock dålig. I Byskeälven fångades bara 218 laxar på spö.

Beträffande laxuppgången så hade, mot bakgrund av den (efter svenska mått mätt) goda uppvandringen av lax 1996 – av de bestämmande myndigheterna – förutsagts att 2002 skulle bli ett bra laxår. Det blev emellertid i sportfiskehänseende ett mycket dåligt år. Det finns mycket att orda om vad gäller den dåliga laxuppgången i vildlaxälvarna de senaste åren – framför allt skogsälvarna. Frågan blir bland annat följande: Varför har det återvänt så få laxar till våra vildlaxälvar då laxuppgången enligt myndigheterna med råge skulle ha varit så god? Inte minst gäller det år 2002. Svaret på detta är att det i mycket stor utsträckning med all sannolikhet hängde samman med det kortade försommarförbudet efter kusten.

Från 18 till 52 ton

Kustfisket verkar inte alls vara så oskyldigt som många vill göra gällande. Inte minst framgår detta genom en jämförelse mellan fångsterna de två senaste åren. Sålunda ökade kustfångsten fram till och med juni mycket för år 2002. Under 2001 till och med juni fångades 18 ton – medan under samma tid 2002 fångsten blev hela 52 ton. Det innebär i praktiken en ökad fångst på kanske 10 000 laxar.

Mycket viktigt att komma ihåg är att år 2001 sträckte sig försommarförbudet efter kusten fram till den 19 juni, medan under 2002 förbudstiden hade kortats till att gälla till och med den 10 juni. Därav naturligtvis den kraftigt ökade kustfångsten fram till och med juni 2002 – där framför allt juni var en högfångstmånad. Officiell statistik visar dessa siffror från ostkusten på landad lax i antal ton åren 2001-2002:

Fångst till och med juni 2001	18 ton
Fångst till och med juni 2002	52 ton
Fångst till och med juli 2001	46 ton
Fångst till och med juli 2002	77 ton
Fångst till och med augusti 2001	51 ton
Fångst till och med augusti 2002	97 ton

OBS! Fångsten i tabellen är bara vad som är inlevererat av svenska licensierade fiskare till auktoriserad fångstmottagare – alltså inte vad som är sålt på annat sätt.
Källa: Statistiska Centralbyråns officiella statistik.

På det hela taget ett dåligt resultat

Sportfisket gav på det hela taget ett mycket dåligt resultat i våra skogsälvar säsongen 2002. Inom till exempel Skellefteå kommun gäller detta såväl Åbyälven som Byskeälven och Kågeälven, vilket med all sannolikhet går att härleda till siffrorna i tabellen. Allt pekar således på att den höga kustfångsten under juni 2002 går att relatera till detta. Det är för övrigt mycket väl känt att en stor del av Byskeälvens laxstam lekvandrar under just juni.

Man vet att de vilda laxstammarna – på det hela taget – lekvandrar betydligt tidigare än den odlade laxen.

Mot bakgrund av antalet spöfångade laxar verkar Lainioälven vara den enda norrlandsälv som haft en relativt bra laxuppgång under 2002 (med svenska mått mätt). När jag besökte denna älv i slutet på säsongen detta år, så ansåg dock ortsborna, att även om laxtillgången inte var så dålig, så var den dock inte så bra som det hade förutsagts av de i fiskefrågor bestämmande.

Det har under de senaste åren kunnat konstateras att från och med att försommarförbudet trätt ur funktion, så har laxuppgången i stort sett upphört i Byskeälven. Det har framför allt märkts i älvens nedre delar. Praktiskt taget identiskt med detta har också laxuppgången i till exempel Lögdeälven tett sig. Sportfisket i såväl Byskeälven som Lögdeälven har under senare år varit dåligt under den tid då det egentligen skulle ha varit som bäst. Det har också visat sig att laxuppgången och sportfisket i de andra skogsälvarna under senare år uppvisat samma mönster.

TEXT LASSE BERGWALL, GUNNAR JACOBSSON, LARS NORMAN, **FOTO** GUNNAR JACOBSSON, PETER SJÖDIN

Foto Peter Sjödin

DYKINVENTERINGAR I STRÖM- VATTEN GER NY KUNSKAP OM FISKBESTÅNDEN

Projektet startade 1997 med geografisk utgångspunkt i Jämtlands län. Syftet är att utveckla bättre skördestrategier för laxfiskar i strömvatten till gagn för långsiktigt bevarande av fiskbestånd och ett uthålligt fiske.

Fisket i Jämtlands län har stor betydelse. Goda sportfiskemöjligheter utgör en viktig livskvalitet för lokalbefolkningen och är samtidigt anledning till många turistbesök. Förhållandet gäller även i stora delar av övriga Norrland. Skötseln av fiskbestånden är därigenom en viktig fråga. Det är angeläget att upprätthålla och förbättra fiskets kvalitet och uthållighet samt säkra skyddet av lokala fiskbestånd. De kvarvarande naturbestånden i de levande strömvattnen utgör en viktig resurs ur såväl naturvårds- som fiskevårdssynvinkel.

Projektet "Nyttjande av fiskbestånd – optimering ur biologisk och ekonomisk synvinkel" är ett led i denna riktning. Verksamheten drivs av Länsstyrelsen i Jämtlands län som ett EU-projekt i samarbete med Fiskeriverket, Sveriges Lantbruksuniversitet i Umeå (Vattenbruksinstitutionen), samt berörda fiskevårdsområdesföreningar. Projektansvariga är Lasse Bergwall och Gunnar Jacobsson vid Länsstyrelsen.

Storlek och antal hos strömlevande fisk

Fisket är en av flera faktorer som styr strömfiskbeståndens individantal och storlekssammansättning. I varje enskilt fiskevårdsprojekt är det därför av stor betydelse att man inledningsvis skaffar sig en bild av de lokala förutsättningarna i det aktuella vattnet. I figur 1 visas de faktorer som är centrala för hur fiskbestånden ser ut.

Övergripande gäller att såväl fysiska som biologiska förhållanden varierar mellan olika strömvatten vilket

ger skiftande förutsättningar för fiskbestånden. Dessa är ofta svåra att förändra. Ett undantag utgör vatten som påverkats negativt av mänskliga aktiviteter. Dit hör bl a att via biotopvårdsåtgärder i flottledsrensade vattendrag skapa en bättre miljö för fiskarna och annat vattenliv (se artiklarna i Älvräddaren 2002). I övrigt ger de naturgivna förutsättningarna den ram inom vilken fiskbeståndens numerär och storlekssammansättning kan variera. Till detta kan läggas möjligheten att med nya fiskeregler åstadkomma förbättringar av medelvikt och fiskantal och i förlängningen sportfiskets kvalitet och fiskstammarnas livskraft.

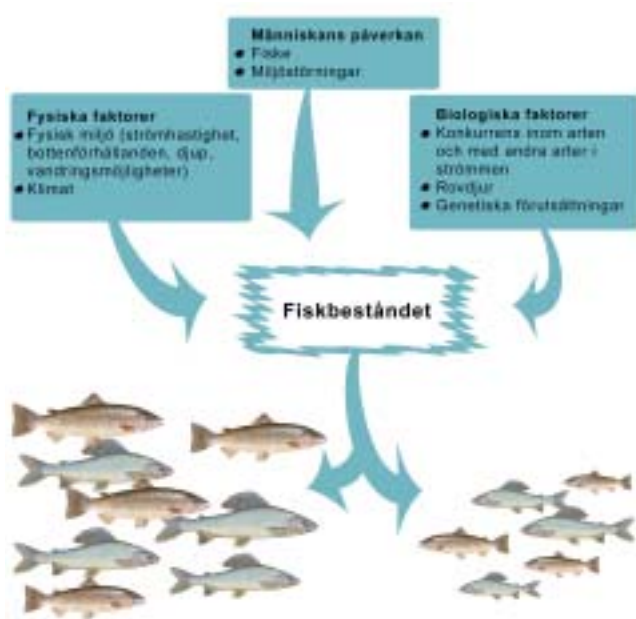
Dykinventeringens förutsättningar

Metoden att inventera strömvatten med hjälp av torrdräkt och snorkel kommer ursprungligen från Nordamerika. En modell tillämpbar för svenska förhållanden har utformats under ledning av Ingemar Näslund vid Länsstyrelsen i Jämtland. Två till tre dykare (beroende av vattendragets bredd) flyter i bredd med strömmen och räknar, artbestämmer och storleksskärar den fisk som observeras. Fiskarna indelas i tre storleksskärar, <20 cm, 20-30 cm samt >30 cm. Inventeringsresultatet ger möjligheten att beräkna beståndstäthet, artförhållanden och storleksfördelning. All fisk observeras inte varför märkningsförsök genomförts av harr och öring i ett par vattendrag. Genom att veta antalet märkta fiskar och sätta detta i relation till observerade märkta/

Bild 1. Dykinventering. Foto Gunnar Jacobsson.

omärkta vid dykningen kan totalantalet individer vid inventeringen uppskattas. Enligt dessa försök observeras mellan 15-20% av bestånden om förutsättningarna är goda. Dit hör bra sikt och lämplig strömhastighet. Fisk

Figur 1. Faktorer som påverkar storlek och antal hos strömläkande fisk.

(speciellt öring) mindre än 20 cm har visat sig vara svåra att upptäcka då de naturligt uppehåller sig mer strandnära och delvis gömda mellan bottenstenarna. För att resultaten skall bli jämförbara under längre tids-serier genomförs dykningarna under så likvärdiga förutsättningar som möjligt. Tidpunkt under dygnet och årstid tillsammans med vattenflödet är mycket viktiga för jämförbarheten. En faktor som begränsar metoden är när sikten i vattnet är dålig. Situationen uppstår vid kraftig nederbörd och vid höga flöden. Vissa vattendrag kan även ha ett för högt naturligt färgtal. Strömmar med kraftig lutning ställer också till problem. Där kan farten bli för hög så att uppmärksamheten måste riktas mot att undvika kollisioner med block och sten.

Nya erfarenheter

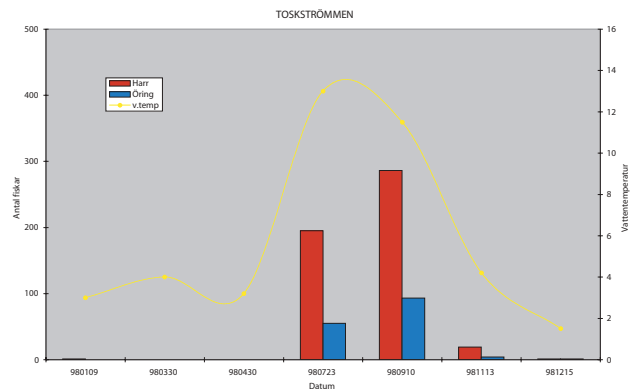
Dykinventeringarna i de jämtländska strömvattnen visar att laxfiskar inte är så beroende av enskilda ståndplatser som man tidigare gjort gällande. Den gamla tesen "en sten en ståndplats" verkar inte stämma. Det är snarare så att där gynnsamma förhållanden finns beträffande vattenhastighet och djup finns också en stor tolerans gentemot andra individer både inom och utom arten. Vid rätt förutsättningar kan upp till 80-100 fiskar samsas på så små ytor som 30-40 kvadratmeter. En viss hierarki råder där de starkaste individerna tar de mest gynnsamma platserna, men observationerna visar i stort att öring och harr inte är så revirhävdande

Bild 2. Dykinventeringarna visar att strömlevande laxfiskar som harr och öring är inte så revirhävande som man tidigare trott. Foto Peter Sjödin.

som man trott. Dessa fisktäta avsnitt av strömmarna har främst två saker gemensamt. För det första finns det tillräckligt djup och då lite djupare än i omgivningen. Platserna kan lättast beskrivas som långa gropar med ordentligt "strömsläpp" närmast botten. För det andra krävs det snabbt ytvatten. När vattnet krusar sig och bildar små vågor är det ofta rätt vattenhastighet. Under detta "tak" väljer fisken att stå.

Dykinventeringarna ger också en bild av att en betydande rörlighet kan förekomma över året hos de lokala bestånden av laxfisk om miljön tillåter. Som exempel kan nämnas Idsjöströmmen i Gimån och Toskströmmen i Hårkan. Där lämnar vuxna individer av harr och öring strömmarna under vinterperioden (november- maj) för att söka andra övervintringsområden. Sannolika platsval är sjöar uppströms eller nedströms i vattensystemen. Ett miljöbyte som sker trots bedömningen att förutsättningarna för övervintring är tämligen goda även i vattendragen. En annan notering är att när fiskarna återvänder till strömmarna uppsöker de ofta samma ståndplats som tidigare år. Ett val som sker trots att till synes bättre revir med ett mindre antal konkurrenter kan finnas inom andra strömpartier i närheten. De omfattande förflyttningarna av laxfisk i vissa vatten kan ha stor betydelse för fisket och beståndens livskraft. En intensiv beskattning av harr och öring på deras övervintringslokaler t ex genom

Figur 2. Antalet observerade fiskar i förhållande till vattentemperaturen i Toskströmmen.

nätfiske kan ha långtgående effekter för sommarfisket på andra håll i vattensystemen.

Handlingsplaner

Dykinventeringarna visar att sportfisket kan ha stor påverkan på fiskbestånden. Förutsättningar finns därmed att med nya och bättre anpassade fiskeregler nå förändringar i positiv riktning. Nya regler, baserade på data från projektet, har förankrats hos berörda fiskevårdsområdesföreningar och införts som långsiktiga handlingsplaner inom ett flertal ström-

Hårkan inom fvo	Min. mått	Fångstbegränsning	Frednistid	Metodbegränsning
Valsjöbyn <i>Toskströmmen</i>	35 cm	5 fiskar/dygn	1/9-31/5	Förbud att fiska med agnad krok
Laxviken <i>Hotagsströmmen</i>	35 cm	5 fiskar/dygn	1/9-31/5	Maskfiskeförbud
Föllinge- Kyrkslätt <i>Lövssjöströmmen</i>	35 cm	5 fiskar/dygn	Ö 1/9-31/5 H 15/4-31/5	Maskfiskeförbud
Sandvikssjön- Edsforsen <i>Edsforsen</i>	35 cm	5 fiskar/dygn	1/9-31/5	Maskfiskeförbud
Nedre Hårkan <i>Oxforsen- Mången</i>	35 cm	5 fiskar/dygn	Ö 1/9-31/5 H 1/5-31/5	Maskfiskeförbud Båfiskeförbud

Figur 3. Exempel på nya fiskeregler. Fiskevårdsområdesföreningar i Hårkans vattensystem.

sträckor. Resultatet har varit entydigt positivt för fiskbestånden. Förslag till förändringar har därvid varit dessa:

Minimimått för harr och öring – 35 cm

Minimimått är ett av de viktigaste verktygen om man vill förändra kvaliteten på strömfisket. Ett höjt minimimått ger flera fiskar chansen att växa sig stora och utnyttja de tillväxtförutsättningar som strömvatt-net ger. I många fall är dock det allra viktigaste att fisken får möjlighet att reproducera sig. Som exempel behöver harren i de flesta av våra vatten bli 5-6 år och nå en storlek på 35 cm för att bli lekmogen. Ett minimimått över denna nivå säkrar reproduktionen i beståndet.

Fångstbegränsning – 5 fiskar per fiskare och dygn

För att minska uttaget och förbättra beståndens storleksstruktur är en begränsning av antalet tillåtna fiskar per dygn en form av fiskereglering som i många fall är nödvändig i kombination med framförallt minimimått.

Maskfiskeförbud

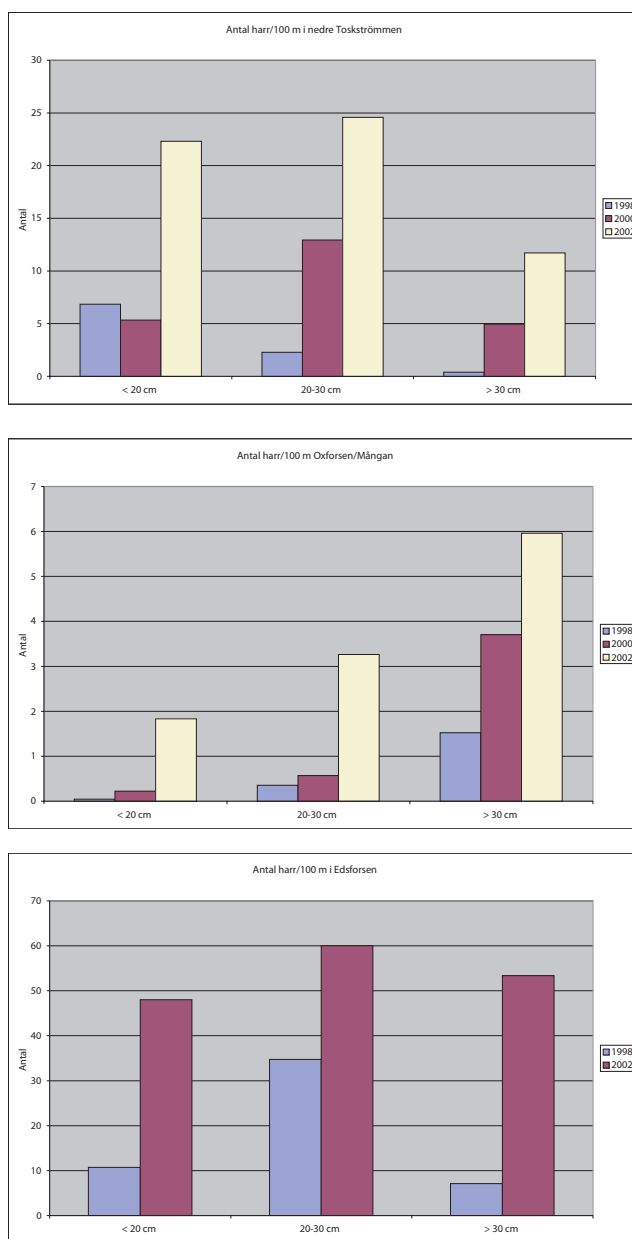
Det är uppenbart att minimimått och fångstbegränsning innebär att en stor del av den fångade fisken skall återutsättas. Detta skall ske så skonsamt som möjligt. Undersökningar av fiskens överlevnad efter fångst och återutsättning visar att det finns stora skillnader mellan olika fiskemetoder. Maskfiske innebär ofta att fisken skadas så svårt att den senare avlider. Det kan därmed vara meningsfullt med restriktioner för fiskemetoden i strömmar där en stor del av fisken skall återföras till vattnet.

Fiskeförbud – harr 15/4 – 31/5 och öring 1/9 – 31/5

Fiske under lektiden kan vara förödande. Även under öringens vintervila efter leken när den stannar kvar i strömvattnet bör fiske undvikas.

Nätfiskeförbud i strömmande vatten

Nätfiske efter laxfiskar i strömmande vatten kan vara starkt negativt för beståndens livskraft.

Figur 4. Effekter av fiskereglering i Hårkans vattensystem. Antal observerade fiskar.

Bild 3. Fisket kan regleras på ett flertal sätt för att öka kvaliteten och uthålligheten. Foto Gunnar Jacobsson.

Fredningsområden

För att skapa ett bättre skydd för fiskar som vandrar mellan sjö och ström rekommenderas att en zon på 300 m vid sjöns in- och utlopp fredas från allt nätfiske året runt.

Det fortsatta arbetet

Sedan projektet startade 1997 har dykinventeringar genomförts i ett 80-tal strömsträckor. Fortsatta undersökningar planeras de närmaste åren för att nå en mer fullständig bild över strömfiskbeståndens status i länet. Insatserna har hittills inriktats mot större vattendrag – men behovet är stort att även ta in kunskap och data från mindre strömvatten. Ett antal mindre vattendrag kommer därför att inventeras och omfattas av nya beskattningsmodeller i samråd med berörda fiskevårdsorganisationer. För att nå större säkerhet i beståndsuppskattningarna planeras flera försök med dykobobservationer av märkt fisk.

Lasse Bergwall eller Gunnar Jacobsson vid Länsstyrelsens fiskfunktion kan kontaktas för ytterligare information. En rapport är under utarbetande som ger en ingående bild av projektet åren 1997-2002.

Älvräddarna ute på nätet

Äntligen har Älvräddarnas Samorganisation en egen hemsida: www.alvraddarnas.se. Det är "andra generationens" älvräddare som har svarat för utvecklingsarbetet. *Markus Wernberg* och *Magnus Blix*, båda från Hallstahammar, har gjort ett gott arbete när de har utformat föreningens digitala ansikte mot omvärlden. På hemsidan kommer såväl information om Samorganisationen som olika aktuella händelser inom området att läggas ut. Olika aspekter på älvar och vattenkraft kommer att belysas. Artiklar ur Älvräddaren kommer att göras tillgängliga för en bredare publik. Tills vidare kommer informationen att finnas tillgänglig enbart på svenska, men på sikt kommer vissa delar att presenteras även på engelska.

KENT MOÉN, FOTO, LARS NORMAN, TEXT, FOTO, MIKAEL

VINTERÄLV

Möt en vinterdag vid Sölvbacka strömmar i Härjedalen.
Finn en känsla av samhörighet med den levande älven,
uttrarna och örnarna.

Vinterälvens skönhet finns i de stora dragen. Den är det mest levande i ett landskap av snö och is. En ljudkuliss som andas tidlöshet. Sorlar i samspel och samspråk med sin omgivning. Vatten på resa i nedtonad stillhet.

Skönheten finns också i det lilla. Varje vattendroppe och iskristall är en del av helheten. Varje kvadratmeter av älvens botten gömmer möjligheter för liv. En strömstare dyker i isvakarnas vattenspeglar. Tar sig fram med klippande vingtag bland bottenstenarna på jakt efter sländlarver. Stiger mot ytan som en kork. Ett exempel på den sammanhållande länken i en av många

lokala näringskedjor mellan vatten och land.

Droppar på resa, droppar på väg. Tillfälliga besökare i älven. Kanske också återbesökare. Delar av det vattenhjul som snurrar från hav till land. Lyfts av solen som vattenånga från det subtropiska högtrycksområdet i Nordatlanten. Förs av vindarna in över den europeiska kontinenten. Faller som stilla regn på Paris gator och blir en del av Seines vatten. Eller som skyfall över den polska slättbygden för att söka sig ut i floden Wisla. När kanske till Sverige. Dalar som snö över fjäll i norr.

Vita fjäll böljar mot horisonten. Vatten i vila som blir

WESTLUND, FOTO

Morgon. Foto Lars Norman.

Stora bilden: Morgon. Foto Lars Norman.

Bilder höger sida från ovan:

Varje iskristall är en del av helheten. Foto Kent Moén.

Uttern är stundens barn. Lika lekfull i vinternatten som i en ljunnen sommarkväll. Foto Kent Moén.

Älvnära skog. Gödd av vattnets översvämningar. Fylld av liv. Foto Kent Moén.

Kungsörnen har ett stort revir som även kan innesluta den viltrika älvnära skogen. Foto Kent Moén.

en bäck, en å, en älv i vårens värme och ljus. Leder tanken till Bertrand Russel som skrivit något om att en människas liv ska vara som en flod. Först liten och trångt begränsad av sina strandbankar och ivrigt rusande över stenblock och i vattenfall. Gradvis vidgas floden. Bankarna drar sig tillbaka och vattnet flödar lugnare. Mot slutet förenar den sig utan skönjbar brytning med havet och förlorar utan plåga sitt individuella jag.

Man kan slå följe med en älv långt bortom det egna livets gräns. Se den smältdegel av levande mångfald som formats i och kring det skummande vattnet sedan istiden. Tänka sig in i den hydrologiska cykel som ger vattnets resa mellan droppe och hav. Söka tecknen efter det stenåldersfolk som slog upp sina boplatser längs stränderna i en avlägsen forntid. Se framåt mot de generationer av människor som

Vänster sida från ovan: Älven under ytan. Ett landskap i sig med vikande horisonter. Foto Lars Norman.
Varje kvadratmeter av botten gömmer möjligheter för liv. Foto Lars Norman.
Höger sida från ovan: Örn över skog och älv.
Foto Kent Moén.
Strömstare i morgonljus. Foto Kent Moén.

kommer att finna glädje och livskraft där. En framtid som tillhör barnen.

I Bertrand Russels ord och att slå följe bortom livets gräns en stark upplevelse av samhörighet mellan människa och älv. En känsla som borde nå de vattenkraftivrare som fortfarande rör sig på lösa grunder. En känsla att lägga till den stora miljöskuld av förstörda vattendrag som redan är ett faktum i industrisamhällets spår. De kvarvarande levande älvarna och strömmarna är fåtaliga

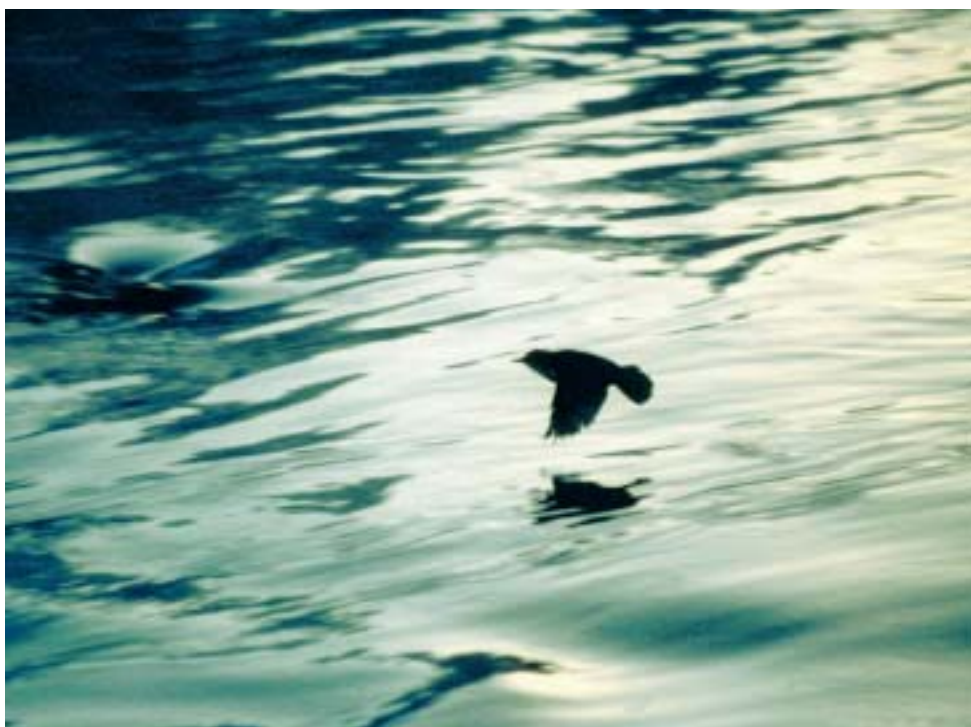
i ett av världens rikaste länder. Ingen vattenkraftexploaterad älv är en ande i flaskan som kan väckas till sitt ursprungliga liv på nytt om någon kommer på tanken. Det finns ingen miljöanpassad vattenkraft byggd på nytt kunnande eller modern teknik. Minikraftverk i små vattendrag är samma resa mot utarmning som stora älvutbyggnader.

Efter att kraftverksepoken äntligen är avslutad här hemma kan vi höja blicken i ett globalt perspektiv.

Se ut över en jord där vattenfrågorna och exploateringen av världens floder är ett dagsaktuellt problem. Protestera mot raserade ekosystem och mänskliga tragedier. Delta i solidariska insatser på en plats som Narmadafloden i Indien. En flod där människor tvingas flytta från sina hem till områden som inte ger någon försörjning när storskaliga dammprojekt genomförs av den indiska regeringen. Hundratusentals av de fattigaste som betalar ett orimligt pris samtidigt som värdefull natur dränks.

Det är också av stor betydelse att vi ger vårt stöd till de biståndsorganisationer som arbetar med "water-harvesting" i tredje världen. Fångar regnvattnet där det faller i små dammar i stället för stora dammprojekt. Ger de lokalt boende kontroll över den egna miljön med dricksvattenförsörjning och vatten till grödor och boskap. Platser där varje droppe vatten är guld värd.

Vinterälv i norr. Sölvbacka strömmar i Härjedalen. Vattnet sorlar i tidlös ro. Uttrar fiskar i isvakarna. Örnar glider över träden. Överallt kretslopp, överallt samspel. Skönheten finns i funktionernas samklang. Men också i en känsla av samhörighet - för den som söker. Kanske föds där ett frö till en insikt om vattnet som livsbärare var än du vandrar på en blå planet.

Stora bilden: Vatten på resa mellan droppe och hav. Foto Kent Moén

INFORMATION

Artikelns fotografier finns i ett nyproducerat bildspel med en 15 minuters berättelse om vintern vid Sölvsbacka strömmar i Övre Ljungan. Bildspelet innefattar totalt 160 foton och kan ses via diaprojektorer som storbild men också som video eller DVD. Producent är Gustav Hylén, Home Studio Revsund, www.homerecords.se. Produktionen bygger på ett flerårigt arbete vid Sölvsbacka strömmar. Planer finns att

göra en vandringsutställning av delar av bildmaterialet. För närmare information och beställning av video eller DVD kontakta Kent Moén, Ljungans Natur och Foto, Box 63, 840 34 Storsjö Kapell. Tel 0687/20060, 21110 alt 070/66 83 282. Vissa bilder i artikeln har scannats och bearbetats för Älvräddaren av Micael Sundberg, Micael Sundberg Produktion, Fåker.

TEXT PER WERNBERG BILD PER-OLOF NYSTRAND

KARLSTAD I CENTRUM FÖR VATTENVÅRD I TRE ÅR

Rolf Edberg (1912-1997) var en av vår tids mest betydelsefulla författare, miljödebattörer och kulturpersonligheter. Under en lång och skiftande karriär var Edberg bland annat journalist, riksdagsman och landshövding. Edbergstiftelsen bildades 1990. Två av stiftelsens huvudsyften är att arrangera miljöseminarier/kurser samt att dela ut ett årligt miljöstipendium.

De tre senaste Edbergseminarierna i Karlstad har haft temat vatten. Jag har haft förmånen att, som representant för miljönämnden i Hallstahammars kommun, få delta i de två senaste.

Förra årets seminarium ägnades åt älvarna under temat Kraft ur vatten – ett seminarium om hållbar vattenkraft och kom att spänna över problem från byggen av dammar i Kina till miljöhotande minikraftverk i vämländska bäckar. Bo Landin som var moderator öppnade mötet med att rapportera att 1,5 miljoner kineser tvingas flytta vid det stora dammbygget i Gula floden.

Tunnel till Västerhavet

- Det är till fördel för den biologiska mångfalden med översvämningsängar (ängsmyrar), berättade Gunilla Olsson, Sveriges första Edbergprofessor. Hon visade exempel på detta i en serie vackra naturbilder där en av bilderna visade ett 23 meter högt vattenfall i Bärkeån i Skåne.

- Det är viktigt att man nu restaurerar utdikade marker, hävdade Birgitta, som också hann med att tala om Assuandammen i Nilen som ett framtida misslyckande genom bland annat slamackumulation..

- Megadammar är ett stort problem, hävdade Mikael Karlsson från SNF. Folk drivs på flykt och han nämnde att Selangafloden i Malaysia nu är hotad. Sten Bergström från SMHI underströk att extrema flöden i vattendragen inte kan regleras bort och att utbyggd vattenkraft således inte dämpar alla flöden som många kanske trott.

-I fallet Göta älv har man målat in sig i ett hörn, sa Sten Bergström. Höga flöden från Väneren kommer inte fram tillräckligt fort genom älvdämnena och en lösning kan bli att man avleder överskottsvattnet till havet genom en tunnel under Bohuslän!

Felplacerad bebyggelse

Dammsäkerheten togs upp av flera talare, bland dem Torbjörn Svensson från Karlstads universitet. Han visade på beräkningar som säger att man har tio timmar på sig

att evakuera Boden om Suorvadammen rasar.

- Översvämningsskador bör betalas av kraftbolagens försäkringar, tyckte han.

- Högsta beräknade flöde i Svartån i Västmanland skulle kräva evakuering av 1000 människor i Västerås centrum, meddelade Barbro Näslund från Räddningsverket. Västerås centrum översvämmas vid + 1,5 meter över Mälarens normalvärde. Karlstad hotas av 100-årsflöden som gör att felplacerad bebyggelse kommer att skadas.

Margot Wallström, Sveriges miljöröst i EU var kritisk till USA: s agerande vad beträffar möjligheterna att begränsa växthuseffekten.

Avgående landshövdingen i Karlstad, Ingemar Eliasson kritiserade skarpt de dåvarande bidragen till minikraftutbyggnad. Eliasson överlämnade också årets Edbergstipendium till den grupp i Indien som försöker stoppa kraftverksdammar i Narmadafloden. Dammarna tvingar även här miljontals människor att flytta undan vattenmassorna.

Restaurera strömmar

- Ompröva gamla vattendomar, restaurera gamla strömmar genom att öppna dammar, framhöll Roland Jansson från Umeå universitet.

- Dammarna utgör barriärer för växtlivet och vattenkraftverken medför kraftig individminskning bland växter och djur, menade han.

På Swedpower jobbar Lasse Kyläkorpi. Han hävdade att VVO (värna, visa, ordna), Vattenfalls värnomsråde för mångfald och kulturmiljö, gör mycket för att skona miljön och visade på arbeten med inventering av bombmurklor och låsbräken vid Porsi.

Energimyndighetens Arne Andersson ansåg att man kunde bygga minikraftverk där det tidigare funnits småskalig vattenkraft. Genom ökad minimitappning skulle miljöförbättringar ernås.

Historia

Evert Vedung från Uppsala universitet och hedersordfö-

Guckosko

Vaxnyckel

randen i Edbergsstiftelsen Ingvar Carlsson gav var och en sin syn på vattenkraftens historia. Ingvar Carlsson avslöjade att han hade krävt en kärnkraftsreaktor för att rädda "de fyra stora" älvarna Torneälven, Kalixälven, Piteälven och Vindelälven från utbyggnad.

- Vattenkraften har kretsat kring kärnkraftens nav, ansåg Vedung.

Årets seminarium

Årets seminarium kom att betitlas *Vatten – århundradets ödesfråga* men fick, på grund av kravet på torskfiskes-topp och EU: s ovilja att gå med på ett sådant, lite slag-sida till förmån för torskfiskedebatt. Viking Bengtsson från Västkustfiskarna trodde inte alls att torskfiskestopp skulle gagna det framtida fisket.

- Om vi stoppar, kommer danskarna och tar torsken, sa han och menade att fiskarna själva bäst kunde bedöma vad som var bäst för torskens fortbestånd.

Bättre redskap

Flera talare visade på vikten av förbättrade fiskeredskap för att minska utfiskningen. Hans Hallbäck från Fiske-riverket i Lysekil krävde mer artspecifika redskap men pekade också på ett allt för stort fisketryck. Slamsug-ningen med partikelupprörning är ett stort problem liksom bottenfärg från båtar som bidrar till fiskminsk-ningen. Lars Kristofferson från Världsnaturfonden ville minska fiskeflottan, avveckla subventioner till storskaligt fiske och inrätta marina skyddsområden för att möjlig-göra fortsatt fiske..

- Tack vare stränga regler för redskap har man lyckats bra med sötvattensfisket, påpekade Per Nyberg från Fiske-riverkets sötvattenslaboratorium. Ingen kvotering har behövt tillämpas i Vänern, Vättern, Mälaren och Storsjön men licenseringen ger begränsningar av fisket och ålfisket är betydande i Vänern och Vättern, framhöll han.

Hydrosolidaritet

Malin Falkenmark, från Stockholm International Water Institute talade om jordbrukskemikalierna som blöder ut i havet och skapar obalans. Genom hydrosolidaritet, det vill säga att vi fördelar vattenresurserna klokt finns ett hopp för framtiden.

- 110 000 kubikkilometer nederbörd per år borde räcka för vår överlevnad, menade hon.

Ett enda hav

För oss älvräddare finns det anledning att få alla, som med olika verksamheter påverkar de strömmande vattnen, att se vidare till innebörden av att ge havet ett vatten som havet mår bra av. Som en av föreläsarna i Karlstad sa: "Det finns bara ett hav, även om vi har givit havets olika delar skilda namn." För mig som bor vid Kolbäckån blev det efter föreläsningarna än mer klart hur viktigt det är att "min" å förser Mälaren med bästa möjliga vatten för dess biologiska liv. Sjön ska dessutom förse över miljonen människor med dricksvatten och via Norrström ge Östersjön en inte föraktlig kvantitet med uppfriskande sötvatten.

TEXT LARS LINDSTÖM BILD PETER SJÖDIN

VATTENKRAFTBESLUT DE SENASTE TJUGOFEM ÅREN

En rapport från Energimyndigheten

Inom kort kommer en rapport från statens energimyndighet om regeringens beslut i vattenkraftärenden de senaste 25 åren. Författare är *Magnus Brandel* känd för oss älvräddare för sitt agerande i vattenkraftfrågorna och inte minst för sitt engagemang för att genomföra den s.k. Vattenkraftplanen i samband med sitt tidigare arbete i Industridepartementet.

Rapportens slutsats i stort är att regeringen vid sin prövning först tagit ställning för ett ja eller nej och sedan motiverat beslutet utifrån det underlag och den lagstiftning som finns. Dessutom har regeringen ofta idkat kohandel genom att lägga samman flera projekt inom olika områden och sagt nej till några och ja till några.

Regeringen motiverar efteråt

Enligt Magnus Brandel har regeringen vid sina beslut visat sig ta liten hänsyn till tidigare ingångna politiska överenskommelser (läs: Vattenkraftplanen). Det är istället de förutsättningar som råder vid beslutstillfället som avgör i vilken riktning beslutet ska gå menar Brandel. Regeringen är också mycket beroende av det beslutsunderlag som finns från remissinstanserna men samtidigt säger Brandel att det funnits ett mycket stort utrymme i vattenlag och NRL för regeringen att väga olika intressen mot varandra inte minst genom de allmänna planeringssynpunkterna som givit stort utrymme för tolkningar och vägningar. Regeringen tar också stor hänsyn till vad kommunerna säger.

Miljöbalken har skapat en ökad stadga i detta avseende anser Brandel men han säger samtidigt att det även i Miljöbalken krävs en avvägning av sinsemellan svår-förenliga ståndpunkter som är av politisk karaktär och att mycket i miljöbalken vilar på framtida praxis genom regeringens beslutsfattande.

Ubyggnadsivrare

Magnus Brandels utbyggnadsiver kommer tydligt fram i den avslutande kommentaren till miljöbalken där han menar att miljöbalken ger utrymmen för en ökad dialog mellan olika intressen genom miljökonsekvensbeskrivningarna i 6 kap. *"Rätt tillämpad skulle detta kunna*

leda till att beslut rörande större energianläggningar kan tas med fullgott och allsidigt beslutsunderlag vilket bör vara till fromma om man vill uppnå ett uthålligt energisystem" menar Magnus Brandel. Klara-re kan det inte sägas från en utbyggnadsivrare, som numera är verksam som vd inom Svenska Torvproducentföreningen.

Framgångsrikt älvskydd

I rapporten finner Brandel att man från älvskyddets sida varit mycket framgångsrika i kampen mot vattenkraftutbyggnader och i stort sett kunnat sätta stopp för all vattenkraftsutbyggnad i landet. Det irriterar uppenbarligen eftersom Brandel påpekar att även om projekten varit väl förankrade i det som han kallar riksplanen för vattenkraftutbyggnad har regeringen sedan 1986 av totalt 14 projekt bifallit endast 5.

Enligt Rapporten har inte heller kraftindustrin kunnat ta till sig erfarenheterna från regeringsprövningen av vattenkraftärenden under dessa år. Såväl kraftföretagen som dess advokater och vattendomstolarna har fortsatt och ansökt om utbyggnad till synes utan större hänsyn till regeringens praxis menar Brandel. Ett par undantag finns enligt rapporten nämligen Klippen i Umeälven och Långforsen i Nedre Lången där bolagen ändrat projekten i förhållande till tidigare förslag. I båda dessa fall har man också fått stöd av

kommun och länsstyrelse förutom av vattendomstolen. I Långforsen fick man också stöd av fiskerimyndigheten efter en ändring av minimitappningen. En bidragande orsak tror Brandel är att båda projekten hade regleringar uppströms och att när det gäller Långforsen fanns ett gammalt kraftverk på platsen och därmed kunde regeringen använda sig av NRL:s undantag för ombyggnader med "obetydlig miljöpåverkan".

Vattendomstolarna följer inte nya vattenlagen.

I rapporten påpekas också den skillnad som fortfarande finns mellan vattendomstolarnas tolkning av den nya vattenlagen från 1983, som ska medge en vidare prövning av motstående intressen, och regeringens tolkning. Brandel finner det märkligt att vattendomstolarna inte har tagit till sig regeringens syn på tillåtligheten utan fortsatt tolka lagen på sitt högst egna sätt.

Hur man stoppar vattenkraftverk.

Brandel ger också tips för hur ett framgångsrikt älvskyddsbete ska gå till. Det gäller enligt honom att så tidigt som möjligt i processen ha en tydlig strategi för vad man vill uppnå och hur. Detta gäller även för kraftbolagen. Dessutom bör man forma en enad front av motståndare. "Målet är att detta ska utformas som ett massivt, homogent motstånd där kommun, lokala och central älvskyddsorganisationer och centrala myndigheter som Naturvårdsverket skuldra vid skuldra driver mot en utbyggnad". Den samlade attacken behöver inte enligt Brandel heller riktas mot vattendomstolen utan kan riktas mot regeringen som är mer öppen och mottaglig för denna typ av argumentation.

För kraftbolagen är det viktigt att tidigt få med sig kommun och länsstyrelse samt ett positivt utlåtande från vattendomstolen till regeringsprövningen.

Som underlag för sin rapport har Brandel främst haft dels den bok han och professor Evert Vedung skrev om Vattenkraften, staten och de politiska partierna samt Jonas Ansehlms bok Vattenkraft och naturskydd (en analys av opinionen mot vattenkraftutbyggnader i Sverige 1950-1990).

Nytt miljöpris till fiskevård

Första miljöpriset någonsin i Gällivare kommun gick nyligen till Nilivaara Sportfiskeklubb för deras fiskevårdsarbete - ett arbete, som också har haft stor social betydelse för samhället. Klubben, som funnits i tolv år, har framgångsrikt restaurerat flottleder. Det gäller Vettasjokk och Hartijokk, biflöden till Ängesån, som i sin tur är ett av Kalixälvens biflöden. Öringtätheten har i medeltal ökat från 1 till 60 per 100 m².

Prismottagaren och ordföranden *Kjell Nilsson* skrev om restaureringen av Hartijokk i förra numret av Älvräddaren.

Vi gratulerar till utmärkelsen!

TEXT OLOV JONSSON BILD KJELL NILSSON

ERNIEPROJEKTET

I *Älvräddaren 2002* kunde vi läsa om de omfattande och våldsamma flottledsrensningarna främst i älvarnas biflöden och de skador på det biologiska livet och öringreproduktionen de orsakat. Men också hur man framgångsrikt kan återställa bottenarna och återskapa lekområden och uppväxtområden för öringen. Vi kunde läsa om hur det arbetet har påbörjats i projektet Vindelälven-Piteälven.

Europasamarbete

Ett annat, bredare, interregionalt samarbetsprojekt mellan sju älvdalar i Europa startade 1999 och avslutades hösten 2002. Det kallades Ernie som står för European River Network Integrated Environments. Från Sverige deltog Kalixälven och Emån. Älvdalarna har delvis haft olika inriktning - mot kultur eller sportfisketurism - och Kalixälven har haft den senare. Den älv Sverige har haft mest att lära av är nog River Tweed i Skottland, en välkänd sportfiskeälv, som har stor ekonomisk betydelse för regionen. Fiskare från hela Europa och USA kommer dit och tillför drygt 200 miljoner kronor per år till området enbart genom laxfisket. Skottarna jobbar hårt med att utveckla laxstammen, förbättra bottenarna och att marknadsföra sig. De samarbetar i ett brett forum där även fiskeriverket, länsstyrelsen, yrkesfiskarna vid kusten och en del andra deltar.

Kalixälven

För Kalixälven är det Kalix Älv Ekonomisk Förening (de fem älvkommunerna, samfälligheterna och entreprenörer) som har hållit i arbetet. Det har bestått i utbildning och åtgärder i dels entreprenörskap och marknadsföring dels i förbättringar av öringens livsvillkor. Budgeten för Kalixälven har varit 4,5 miljoner varav hälften har gått till öringen. Företaget Fiskmiljö i Nilivaara har haft hand om flottledsrestaureringen i ca 15 bivattenflöden till Kalixälven, sammanlagt ungefär 20 000 m² lekområden. Kriterierna för detta första urval vattendrag var att en fiskevårdsförening skulle vara ansvarig för vattnet, en öringpopulation - om än liten - skulle finnas och vattnet skulle en gång ha

Bilder vänster sida: Restaurering för hand i Risån. (övre bilden)
Risån, lekområde 20 är färdigt. (undre bilden)
Bilder höger sida: Elfiske i Tolkkijoki. (stora bilden)
Risån, lekområde 20, restaurerad med maskin och manuellt. (lilla bilden)

fungerat som flottled. Den inventering som gjordes visade inte överraskande att behovet att ställa till rätta lekplatser var mycket stort.

De orsaker till havsöringens stora tillbakagång som identifierats i vattendragen är flottledsrensning, bortspolade eller bortgrävda lekbottnar, vandringshinder, ex fellagda vägtrummor samt fisket i bäckarna. Det är där åtgärderna sätts in. Det har redan konstaterats lek på många av de iordninggjorda lekbottnarna, och det skall bli intressant att följa utvärderingarna de närmaste åren.

Positiv utveckling

Förut hängde ett förlamande och splittrande hot från vattenkraftexploatering över älvdalen. Nu finns framtidsstro, en vilja att satsa och en allt större medvetenhet om vad den fria älven är värd och hur stora utvecklingsmöjligheterna är. Älvkommunernas samarbete i Ernieprojektet är bara ett exempel.

ÄLVNYTT

Moån

Det kraftverkshot mot den outbyggda Moån i Kalix kommun, som vi skrev om i Älvräddaren 2/98 och -99 är avvärjt i sista stund. Staten har genom länsstyrelsen köpt fallsträckan med omgivning och länsstyrelsen arbetar nu med att inrätta ett natur- och kulturresevat i området. Det kommer troligen att omfatta även lämningarna efter Kalix kopparkopparbruk från 1600-talet. En angelägen uppgift blir att flottrestaurera sträckan för att stärka öring- och harrstammarna.

Råssjöån

Gillhovs energi och teknik Ekonomisk förening återkallade den 6 juni -02 sin ansökan att få bygga kraftverk i Råssjöån, Bergs kommun, Jämtland (se Älvräddaren -01). När miljödomstolen den 14/6 -02 avskrev ansökan undanröjdes hotet mot miljö, öring och flodpärlmussla i ån. Byn Gillhov är att gratulera!

Kraftverk rivs

Ännu ett kraftverk har köpts av en länsstyrelse för att återställa en strömsträcka och ge fri passage för vandringsfisk. Denna gång i Högvadsån i det lilla samhället Lia i Halland.

Beryktat kraftverk

I förra älvnytt, Älvräddaren -02, skrev vi om skandalbygget i Ljungån, Jämtland. Bygget stoppades därför att inget stämde med tillståndet i domen. Kraftbolaget har lämnat in en ansökan om förlängd arbetstid och tillstånd till avvikelser från tidigare tillstånd till miljödomstolen, men fått den avslagen. Kostnaden för kraftverket beräknades till 13 miljoner men ligger nu nära 20! Den konkurs vi förmodade är nu ett faktum, likaså kreditgivarens storförlust. Ägaren, Håkan Andersson, ämnar stämma entreprenören, som han anser bär hela skulden.

Konkursförvaltaren har lämnat in en helt ny ansökan till miljödomstolen och tillåtlighetsprövningen enligt miljöbalken måste göras om från början som om svartbygget inte stod där. Ett s.k. tidigt samråd har redan skett och sökanden ska nu ta fram en relevant miljökonsekvensbeskrivning (MKB). Sedan förra domen har en bottenfaunaundersökning visat på en artrikedom bland det bästa i Sverige. Men MKB förefaller meningslös eftersom en olönsam anläggning inte får ges tillstånd enligt miljöbalken. Och vad gäller det finns ju för en gångs skull redan facit! – Kraftverket skulle aldrig ha fått tillståndet från början. Miljödomstolen kan inte annat än följa lagen, värna sin trovärdighet och avslå ansökan. Annars blir budskapet: Strunta i lag och domstol - det ordnar sig ändå!

Edeforsen "återinvigd" och sex mil av Ammerån naturreservat

Den 19 aug. förra året "återinvigdes" Edeforsen i Ammerån. Den 15 mil långa ån är känd för sina natur-

miljöer, biologiska mångfald och fiske. Den blev helt fri för några år sedan när det gamla kraftverket i Edeforsen köptes av Naturvårdsverket och revs. Nu har alltså i stället en så långt möjligt naturlig åfåra återställts. Den 19 maj i år tog länsstyrelsen beslutet att göra sex av mil av Ammerån till naturreservat. Det gäller sträckan mellan Solbergsvattnets utlopp, söder om Hammerdal, till Ammer, strax uppströms utloppet i Indalsälven.

Nya vattenmyndigheter

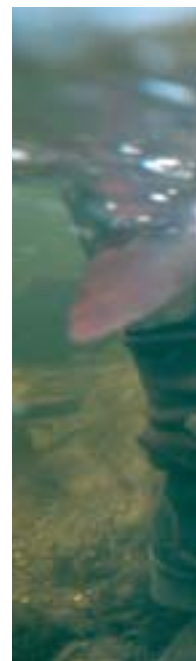
För att hantera EU:s vattendirektiv behöver Sverige inrätta helt nya vattenmyndigheter. Enligt utredningens förslag skall landet delas in i fem vattendistrikt, som ska följa avrinningsområdena, inte kommun- eller länsgränser. Myndigheternas första uppgift blir att göra en omfattande och mycket djupgående undersökning av alla sjöar, vattendrag och kuststräckor. Det är ett enormt arbete. Sedan ska de föras till A- eller B-klass beroende på hur påverkade de är rent ekologiskt. Den ekologiska potentialen ska fastställas. Ju större chans att kunna restaurera vattnet desto högre klassning. Meningen är att alla som påverkar ett vattendrag ska betala avgifter. Men här går den svenska utredningen emot EU och trycker hårt på att det bara ska gälla utsläpp och miljögifter. Inte skogsbruk och vattenkraft, som ju är de stora vattenpåverkarna. Som en länsstyrelsetjänsteman konstaterar: "Kraftbolagen har varit skickliga lobbyister". En proposition väntas redan i år. (Källa: ÖP 12/12 - 02)

Nya turer kring Långforsen

Som vi tidigare skrivit om har Jämtkraft fått tillstånd av regeringen att bygga om det gamla kraftverket i Långforsen, Långan. Det borde de inte fått därför att Långan har lagskydd och "ombyggnaden" är en utbyggnad som tar flera gånger så mycket vatten från forsen. Utbyggnaden har mött så stort motstånd att Jämtkraft fått problem. Ägarkommunerna gav Jämtkraft direktiv att ha fördjupat samråd med ortsbefolkning och intresseorganisationer. Det ska leda till en varsam ombyggnad av Långforsen. Åre och Krokom ville trygga en levande fors, men Östersunds kommun ville inte gå med på ett sådant direktiv. Jämtkraft agerar nu taktiskt och mot direktivets avsikt. De har valt ut några byar som ska få vara med och bestämma hur samrådsprocessen ska gå till men utestänger natur- och fiskeintressen - "De får komma in i ett senare skede". De har ju den obekväma åsikten att samrådsprocessen ska utgå från att behålla en levande fors och att man ska låta oberoende forskare i strömvattenekologi på vetenskaplig grund definiera det begreppet. I stället anlitas miljökonsulterna "Det Naturliga Steget". Fortsättning följer om Långforsen.

Vuotosdammen stoppad

I december -02 blev det slutgiltigt (?) nej till den jättestora

Vuotosdammen i finska Kemiälven. (Se art. i Älvräddaren - 00). Högsta Förvaltningsdomstolen i Finland avslag ansökan om att få bygga dammen. Därmed borde saken vara klar och ett internationellt känt fågelområde räddat; men störst vinnare är miljön i Bottenviken. Vi slipper bl. a. de stora mängder kvicksilver, kadmium och fosfor som skulle ha urlakats i magasinet och hamnat i Bottenvikens näringskedjor - med allvarliga konsekvenser för det biologiska livet och fiskkvaliteten.

Foto: Peter Sjödin

Skärpta laxfiskeregler?

Kalix Älv Ekonomisk Förening har bett länsstyrelsen om hjälp med att värna vildlaxstammen i Kalixälven. Laxuppgången var sämre än väntat förra året och en stor del av laxarna som gick genom laxtrappan i Jokkfall hade nätskador på kroppen. Det kan vara ett tecken på för hårt fisketryck. Länsstyrelsen anser att det finns flera oroande faktorer och har skickat en skrivelse till miljödepartementet och jordbruksdepartementet. I den begärs att fiskereglerna ändras till vad som gällde före 2002 års fiskesäsong. Landshövding Kari Marklund säger:

- Det verkar som om vi och fiskeriverket inte har samma ambitionsnivå vad gäller att restaurera de vilda laxstammarna. Vi har som regional myndighet i regel en mer restriktiv syn. Det är en ovanlig situation.

Nya fiskeregler i Jokkfall

Från årets säsong blir det nya fiskeregler från Jokkfallet och 500 m nedströms. Varannan dag gäller flugfiske från ena stranden, haspel och spinnfiske från den andra. I fjol togs 70% av laxarna på fluga. Jokkfall har fått status som en av de bästa laxfiskeplatserna i Europa.

Alla blysänken som varje år hamnar på älvbottenarna är ett onödigt miljöproblem - det finns miljösanken av järn. Vid Jokkfallet förbjuds nu alla former av sänken, också för att stävja det avskyvärda ryckfisket, som skadar många laxar.

M74 och ekosystemet

Det har länge varit relativt tyst om laxsjukdomen M74, men den är inte alls över. Sedan den upptäcktes har den dödat en varierande andel av varje års laxyngel. Väst hittills var 1993 då nio av tio yngel dog. Förra året dog 36 % av laxynglet, vilket är den högsta siffran sedan 1996. Detta är genomsnittssiffror - det finns variationer mellan älvarna.

Sjukdomen orsakas av brist på tiamin, d.v.s. B1-vitamin, som laxen i normala fall får tillräckligt av genom basfödan skarpsill (70%), strömming och storspigg. Dessa kan inte producera tiamin själva utan det sker i växtplankton tidigare i näringskedjan. Två undersökningar - från 60-talet respektive 90-talet - visar att laxens födoval i stort sett är oförändrat. Vad är då förklaringen till tiaminbristen?

Det finns hos laxens bytesfiskar ett tiaminnedbrytande enzym, tiaminas, som bryter ner tiaminet redan i laxens mage. Av någon anledning är detta enzym hos bytesfiskarna mer aktiverat än tidigare. Det tycks t.o.m. vara större enzymrubbing hos de fiskar laxarna tar än hos genomsnittet i beståndet. Kanske beror det på att dessa är mer lättfångade, eftersom tiaminbrist påverkar rörelseförmågan.

Det skulle kunna finnas ett samband mellan enzymaktiveringen och utfiskningen av torsken. Att särskilt den stora torsken försvunnit har gett större utrymme för skarpsill och strömming. De har då ökat så mycket att de kan ha drabbats av näringsbrist, stress och sämre kondition. Man vet ex. att strömmingen har blivit magrare. Men att enzymaktiveringen verkligen skulle vara stressrelaterad är bara en hypotes. Uppenbarligen behövs mer forskning för att klarlägga de verkliga sambanden, men inga pengar har beviljats M74-forskningen sedan 2000.

Laxen har en minst 8000-årig anpassning till Östersjöns ekosystem. Detta har vi på endast något århundrade lyckats allvarligt rubba. M74 är bara ett av flera tecken på det. Det hoppfulla nu skulle möjligen vara att Östersjöstaterna tycks inse allvaret, vilket ju är en första förutsättning för handling. Men det är inte lätt att ena alla staterna för de krafttag som krävs för ett Östersjön i balans, ett hav som tål ett långsiktigt hållbart utnyttjande.

Hur är det med de ekologiska insikterna i Sverige? Vi har ju ekosystem som är sammanlänkade med Östersjöns och som vi bestämmer över själva - våra strömvatten. De anses vara de mest artrika, komplexa och värdefulla ekosystem vi har. Eller hade - de flesta är som bekant redan exploaterade. Och då handlar det inte om ekosystem bringade i obalans utan om utplåning av mångtusenåriga ekosystem med särklassig biologisk mångfald.

Alltså: Vi är helt överens i Sverige om att Östersjön måste räddas. Vi har kvar några skogs- och fjällälvar med rika ekosystem som utvecklats sedan istiden i samspel med Östersjöns. Staten har lagskyddat dem. Ändå arbetar penningstarka utbyggnadsintressen tjurskalligt för att spoliera även dem . . .

Olov Jonsson

TEXT & BILD BROR-ERLAND HÄRMÄ

ENVIS KAMP FÖR VILDLAXEN

Torne-, Lainio- och Muonioälvars Förening

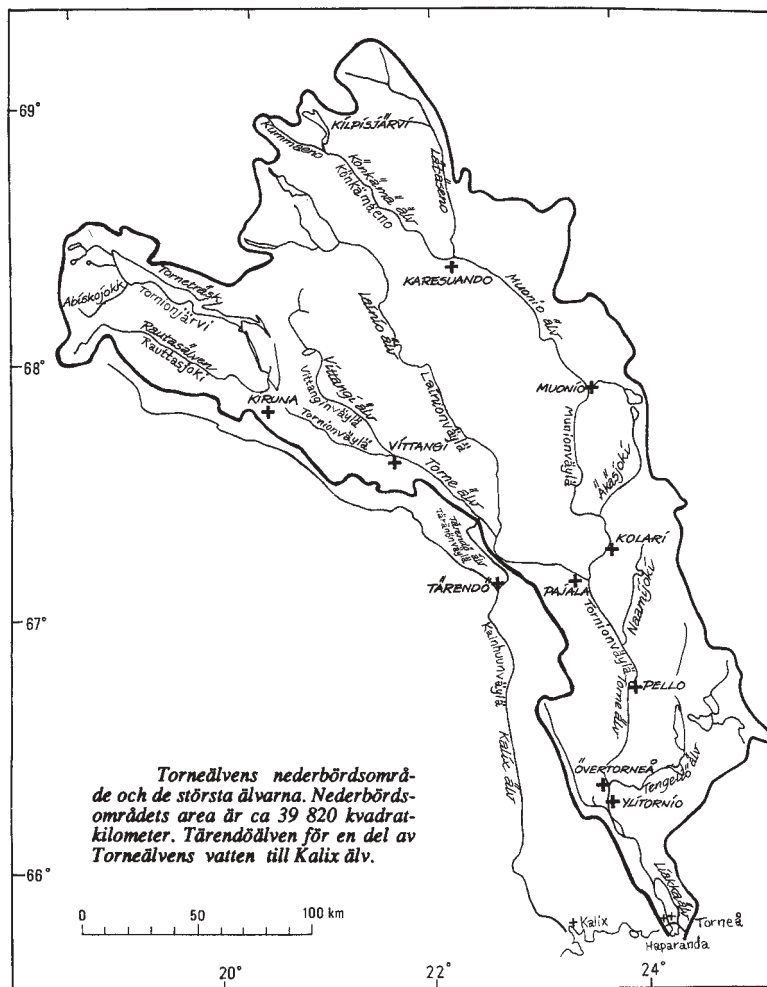
Ordförande Roland Henriksson (stående till vänster) samt vice ordförande David Rundgren (stående till höger) vid en flottfärd nedför Muonioälven tillsammans med älvdalens kommunalråd.

Föreningen bildas - Kampen mot överfiske och för ett renare hav börjar

Torne-, Lainio- och Muonioälvars förening verkar både på svenska och finska sidan av Torneälvens vattensystem. På områdets gemensamma uråldriga språk "Meän-kieli" som talas på båda sidorna om svensk-finska gränsen i Tornedalen kallas älvarna för "Tornionväylä, Muonionväylä, Lainionväylä och Könkämäeno". Torne-, Lainio- och Muonioälvars förening arbetar för att bevara de naturliga laxbestånden i Torneälvens vattensystem som består av de ovan nämnda älvarna. Vi vill även att laxen och laxöringen skall få ökad ekonomisk betydelse för Tornedalens befolkning. Föreningen har alltsedan 1983 genom delegationer och skrivelser uppvaktat regeringarna i Stockholm och Helsingfors om fiskebegränsningar i Östersjön, Bottenviken och Torneälvs mynningsområde. Vidare har vi genom skrivelser

och uppvaktningar försökt påverka Finsk-Svenska Gränsälvscommissionen, Länsstyrelserna i Norrbottens och Lapplands län, Tornedalsrådet, Lapplands Förbund samt Fiskeriverket med krav på att älvmynningen öppnas och att havsfisket stoppas eller begränsas kraftigt.

Föreningen bildades den 21 maj 1983 av distriktsläkaren Seppo Rätty tillsammans med Bertil Tjärner, Henning Iivari, Åke Niemi, Rolf Kreku, Karl-Erik Stålnacke, Väinö Lahti, Gösta Nyberg, Jonas Aspholme, Bror Muotka, Ola Furmark, Bror-Erland Härmä, Olof Tjärner, Hannes Pietikänen, Heikki Nousiainen, Pekka Vanhapiha, Kalle Nuoriaho, Seppo Frantti, Paavo Alatalukila, Voitto Liikamaa, Mauri Pälli, Jouko Hämäläinen och Veikko Huhtanen. I samband med föreningens första årsmöte den 12 januari 1985 hade 10 000 personer tecknat sig för medlemskap. Därav kom 2 600 medlemmar från den svenska sidan. Det första års-

Nedanför Kattilakoski. (övre bilden)
Palosaarenpuas, en biggen av Torneälven. (undre bilden)

mötet beslöt att samma år den 27 och 28 februari med en 46 man stark delegation uppvakta jordbruksministerrarna i Sverige och Finland. Vid uppvaktningen ställdes krav på en bättre bevakning av att gällande fiskebestämmer respektas samt ökade begränsningar av laxfisket i Östersjön samt i kustområdena. Bussresan till de båda huvudstäderna fick stor uppmärksamhet av svensk och finsk massmedia.

De första stegen i fredningsarbetet

På 1940-talet fanns det mycket lax i älvarna. Under 1950-, 1960-, 1970- och 1980-talen har havsfiskarna tillsammans med kust- och älvmynningsfiskarna bidragit till att Torneälvs-laxen blivit utrotningshotad. Utvecklingen av effektivare fångstredskap då laxryssjorna har ersatts med finnfällor har ytterligare försvårat den vilda laxens möjlighet att stiga upp i älven. I början på 1990-talet löste staten in fyra fasta fisker vid älvmynningen. Föreningen uppvaktade den finska statsministern Paavo Lipponen och fiskeministern Kalevi Hemilä i augusti 1995 i Helsingfors med krav på omfattande försommarfredningar i laxfisket. Som barn hade den finska statsministern växt upp i Pello i finska Tornedalen. Den finska ansvarige fiskeministern Kalevi Hemilä införde 1996 omfattande fredningar i havet och kustområdena

där försommarfredningen utgjorde en röd tråd. Svenska staten införde även liknande försommarfredningar i kust- och älvmynningsområdet. Laxen kunde återigen som under andra världskriget fritt stiga upp till vårt älvsystem för att leka. Det noterades rekordfångster under 1996 och 1997 vilket jämfördes vara lika stora som laxtillgångarna i slutet på 1940-talet. Detta har resulterat i att antalet utvandrande laxungar ökat från 50 000 till idag 625 000 stycken.

Ännu finns dock mycket att göra. Långa älvssträckor i älvsystemet saknar lekmogen lax. Under sommaren 2002 förväntades rekordfångster i sportfisket enligt fiskebiologerna med minst samma nivå som under 1996 och 1997. Sportfisket blev dock en stor besvikelse i hela älvdalen. Fångsterna under år 2002 uppskattades till ungefär 10 % mindre än under 2001. Allt tyder på att de svenska yrkesfiskarnas olagliga fiske under laxens fredningstid utanför Torneälvens mynning under försommaren 2002 bidrog till denna minskning.

Under våren 2000 har föreningen gjort en 5-dagars lobbyingresa med 160 deltagare till Finlands och Sveriges huvudstäder med tre bussar. Resan anordnades tillsammans med Lapplands Förbund i Finland. Vid uppvaktningarna i de svenska och finska riksdagarna i Helsingfors och Stockholm har vi krävt en för Finland

Torneälven vid islossningen.

och Sverige gemensam laxpolitik och ett totalstopp för drivgarnsfisket och långrevsfisket i Östersjön. Östersjön är det enda hav i EU där sådant fiske fortfarande är tillåtet. Enligt en nyligen presenterad undersökning utförd av Fiskeriverket finns det idag en mängd drivgarn i havet som lämnats kvar av fiskarna på grund av stormar och nu flyter utan kontroll och orsakar onödigt fiskdöd. Föreningen arbetar även med andra frågor, ex. dioxinfrågan.

Dioxinproblemet

I dag är den feta östersjölaxen otjänlig som människoföda på grund av höga dioxinhalter. Ju längre laxen stannar i havet desto högre dioxinhalter erhålls. Sverige och Finland har dock fått dispens att under några år få använda östersjölaxen som människoföda. Östersjölaxen får dock inte användas för tillverkning av foder. De höga dioxinhalterna beror på industriutsläpp från cellulosaindustrier, hormoslyrutsläpp och plastbränning. Om inte dioxinhalterna kan sänkas kommer östersjölaxen att förbjudas som människoföda. Här borde vi gemensamt kunna samarbeta för att utöva påtryckningar på myndigheterna för att minska dioxinutsläppen.

Vildlaxfångst i älv i stället för hav samhällsekonomiskt överlägset

Umeå Universitet har i utredningsprojektet "Laxen tillbaka till våra älvar" beräknat att ett fullt utbyggt sportfiske i Norrbotten och Västerbotten kan omsätta omkring 200 miljoner kr och utgöra underlag för omkring 180 helårsarbetare. Hushållningssällskapet i Norrbottens län har nyligen utfört en undersökning där

det konstateras att det idag finns 76 företag i Norrbottens län som omsätter 60 miljoner kronor på sportfisketurismen, sysselsätter 130 personer på årsbasis och har 110 säsonganställda. Detta kan jämföras med hela Östersjöns havsfiske efter lax som endast har ett förstahandsvärde på 15,5 miljoner kronor vad beträffar svenska vattenområden. Kostnaden för odlad laxsmolt för elkraftbolagen uppgick 1994 till 30 miljoner kr medan förstahandsvärdet av laxfisket för hela den svenska delen av Östersjön uppgick samma år endast till 15,5 miljoner kr.

Arbetet fortsätter - Viktigt att yrkesfiskarna kompenseras

Föreningen har den 27 februari 2003 anordnat tillsammans med Tornedalsrådet och Lapplands Förbund ett laxmöte i Övertorneå där det krävdes att vårfredningarna i havs- och kustområdena måste fortsätta. Samtidigt måste dock yrkesfiskarna få kompensation för inkomstbortfallet. Fiskefrågorna måste framledes delegeras till Torneälvscommissionen där personer med lokal sakkunskap fattar beslut om fiskeregleringar. Ytterligare fiskeplatser vid älvmynningen måste lösas in av de finska och svenska staterna så att laxstimmen har möjlighet att stiga upp i älven. Föreningen avser senare i vår att tillsammans med Tornedalsrådet och Lapplands Förbund göra uppvaktningar hos de båda ländernas ansvariga fiskeministrar. "Kyllä se häätty kannatta jos met freistaama pruuata yhessä että met saisima lohta ja taimenta takasin meän Tornion-, Lainion- ja Muonionväylhiin". (Fritt översatt från "Meän-kieli" Det måste löna sig om vi prövar gemensamt att få tillbaka lax- och laxöringsstammarna i våra Torne-, Lainio- och Muonioälvar.)

MATERIAL FRÅN ÄLVRÄDDARNA

TRYCK: STRÖMMANDE ÄLVAR – LEVANDE LANDSKAP (ÄlvS logotyp)
Tryckfärger: Blått/Grönt

T-shirt (naturfärg)	Pris	Antal	Summa
S..... M..... L..... XL..... XXL.....	90:-		
Bomullsskjorta – naturfärg (kortärmad)			
S..... M..... L..... XL..... XXL.....	220:-		
Skärmmössa	55:-		
Tygkasse	30:-		
Tygmärke	20:-		
Dekal – mindre	10:-		
Kåsa i plast, 25 cl. (blå m. vitt tryck)	20:-		
Kåsa i plast, 50 cl	25:-		
LEVANDE ÄLV – Peter Hannebergs vackra bok om Kalixälven.	100:-		
DAMMAR SOM BISTÅND – bok av Ann Danaiya Usher. Medförfattare bl.a Lars Lövgren	220:-		
LEVANDE ÄLVAR ELLER VATTENKRAFT Älvräddarnas informationsbroschyr	gratis		

Räkning bifogas varorna
Porto tillkommer

Postgiro: 73 65 73 - 7

Adress: ÄLVRÄDDARNAS SAMORGANISATION
c/o Åke Söderlind
Svedjeudden 114, 890 51 LÅNGVIKSMON
Tel: 0662- 300 05, 070-639 55 59

Namn:
Adress:
Tel:

Jag anmäler följande nya medlemmar till Älvräddarnas Samorganisation. Sänd material och inbetalningskort till dem.

Namn:
Adress:

Namn:
Adress:

År 2003

ÄLVRÄDDAREN

Utgives av Älvräddarnas Samorganisation
med 1 nr årligen.

**Manuskript, debattinlägg, brev
etc är mycket välkomna. Foton,
kartor och illustrationer är
synnerligen önskvärda**

Postgirokonto 73 65 73-7
Medlemsavgift 2002:
Enskild person 75:-
Familj 100:-
Organisation, klubb etc 200:-

REDAKTION

Lars Lövgren
Granvägen 26
922 32 VINDELN
Tel/fax: 0933-613 78
lars.lovgren@alvraddarna.se

Olov Jonsson
Gammelgården 43
952 92 KALIX
Tel/fax: 0923-793 70
olov.jonsson@alvraddarna.se

HUVUDADDRESS

Älvräddarnas Samorganisation
Gammelgården 43,
952 92 KALIX
Tel: 0923-793 70
www.alvraddarna.se

ORDFÖRANDE

Olov Jonsson

INFORMATIONSEKRETERARE

Lars Lindström
Basvägen 7
933 34 ARVIDSJAUR
Tel: 0960-218 21

MEDLEMSREGISTER

Lars och Eva Lövgren
Granvägen 26
922 32 VINDELN
Tel/fax: 0933-613 78
E-post:
lars.lovgren@alvraddarna.se

Ett hjärtligt tack till Er som på olika sätt har bidragit till
denna tidskrift!

Tips

Det kostar pengar att sprida information till beslutsfattare och allmänheten om värdet av fria oreglerade älvar och de skadeverkningar vattenkraftsutbyggnad för med sig. Gåvor till Älvräddarnas Samorganisation är därför välkomna. Ett tips: ett bidrag till Älvräddarnas Samorganisation eller ett medlemskap är en alldeles utmärkt gåva i samband med exempelvis födelsedagar och begravningar.

Kallelse till årsmöte 2-3 aug 2003	2
Ledare: Elcertifikatlagen, strömvattenskydd och hästhandlarknep. <i>Olov Jonsson</i>	4
Svensk laxfiskevård i internationell jämförelse. En serie artiklar av <i>Jan Marklund</i>	6
Dykinventeringar i strömvatten... <i>Lasse Bergwall, Gunnar Jacobsson och Lars Norman</i>	17
Vinterälv <i>Lars Norman</i>	22
Karlstad i centrum för vattenvård i tre år. <i>Per Wernberg</i>	28
Vattenkraftbeslut de senaste 25 åren. <i>Lars Lindström</i>	30
Ernieprojektet. <i>Olov Jonsson</i>	32
Älvnytt	34
Envis kamp för vildlaxen <i>Bror-Erland Härmä</i>	36
Material att beställa från Älvräddarna	39